

Vi i **LOP**

Medlemsblad for
LOP – Landslaget for
offentlige pensjonister

NR. 4 – 2015 – Årg. 70

Pensjonsutvalget fikk gjennomslag!

Nye tanker om eldreomsorg

Boktips

Innhold

Nytt fra sentralstyret	3
Sekretariatets lille hjørne	4
Pensjonsutvalget	5
At de tør!	10
Tur- og KKK-utvalgene	12
Eldreomsorg i omstilling	13
Boktips	18
Lokallagssider	20
Medlemsfordeler	29
Lokallag og kryssordløsning	30
LOP i eldreråd	31

Redaktørens lille hjørne

Kjære leser,

Når du får dette bladet, har jeg levert oppsigelsen min. Over tid er arbeidslysten blitt borte, og jeg tror absolutt ikke den kommer tilbake i inneværende landsmøteperiode dessverre. Derfor legges pennen ned nå.

En stor takk til alle bidragsytere og meningsytrere, kryssordløsere og annonseselgere gjennom mer enn fem år! Likeså til Ståle Austrumdal i Merkur Grafisk som har designet bladets velsittende drakter. Endelig må nevnes det konstruktive og hyggelige samarbeidet med daglig leder Karin S. Woldseth og webredaktør Margaretha G. Hamrin.

Det har vært en god opplevelse å erfare hvor mange som gjør en stor innsats og ulønnet innsats i lokallag, og jeg vil savne kontakten med dere.

I denne utgaven presenterer Pensjonsutvalget en gla' historie om en god jobb for ett av våre medlemmer. Det tenkes høyt om bedre eldreomsorg i intervjuet med Irene H. Aune. Lokallag deler spennende opplevelser med oss. Boktips bringes også.

Hver og en av dere lesere ønskes en koselig jul og mange gode år!

Maj Lindholt, redaktør

Medlemsblad for Landslaget for offentlige pensjonister, LOP, som er landets eldste og nest største pensjonistorganisasjon. LOP er uavhengig, partipolitisk og livssynsmessig nøytral. Utkommer 4 ganger årlig.

ISS 1890-3398
Opplag: 10.000

REDAKTØR
Maj Lindholt
91 72 77 91
tomaholt@start.no

REDAKSJONSRAÐ
Turid Frimo
tfrimo@gmail.com

Lillian Saxegaard
lillian.saxegaard@gmail.com

Randi Frankrig
randi.frankrig@gmail.com

May-Brith Brekke
maybrekk@sf-nett.no

ANNONSER
May Helland
476 72 692
els-hell@online.no

Redaksjonen avsluttet 1/11.
Frist for nr. 1-2016 1/3.

Signerte artikler står for skribentens egne meninger. Ettertrykk tillatt med kildehenvisning.

SEKRETARIAT
Stortingsgt. 2, 0158 Oslo

Daglig leder: Karin S. Woldseth
22 42 22 55
post@lop.no
www.lop.no

Kontortid: man-fre 09.00-15.00

SENTRALSTYRET
Fung.leder: Torild Ofstad
954 37 233
Torildofstad@gmail.com

Styremedlemmer:
Johannes Bolstad
924 44 478
johannes.bolstad@bkkfiber.no

Paal Borsheim
971 76 980
paal.borsheim@lyse.net

Sigmund Jan Nordmo
413 37 761
sj-nor@online.no

Turid Mæhre Olsen
924 56 568
turid.arna.olsen@hotmail.com

Lillian Saxegaard
944 99 320
lillian.saxegaard@gmail.com

Astrid Bjellebø Bayegan
909 29 047
abayegan@online.no

Varamedlemmer:
Tore Lindholt
63840267
tomaholt@start.no

Per Loe
416 75 170
reid-lo@online.no

NETTREDAKTØR
Margaretha Hamrin
952 32 131
mgoer@online.no

PENSJONSUTVALGET
Hans Erik Pettersen
905 43 413
hansep@online.no

KURS-KONTAKT-
KONFERANSEUTVALGET
Turid Mæhre Olsen
924 56 568
turid.arna.olsen@hotmail.com

TURUTVALGET
Lillian Saxegaard
944 99 320
lillian.saxegaard@gmail.com

LAYOUT OG TRYKK
Merkur Grafisk AS
www.merkurgrafisk.no

Forsidebilde og illustrasjons-
foto: iStockphoto

Merkur Grafisk er
godkjent som
svanemerket bedrift.

Nytt fra sentralstyret

Tekst: **Torild Ofstad** Foto: **Maj Lindholt**

Den 16. oktober meddelte leder Isak Rosenvold: «Fra i dag 16. oktober 2015 fratrer jeg vervet som leder i LOP sitt sentralstyre».

Som nestleder og dermed medlem av sentralstyret beklager jeg det meget sterkt og takker for samarbeidet.

I følge LOPs håndbok trer nestleder inn ved leders forfall. Dette har jeg tatt til etterretning og trådte inn som fungerende leder fram til nærmeste påfølgende sentralstyremøte 26. november, mens Vi i LOP er i trykken. Jeg er sikker på at sentralstyret har funnet fram til gode løsninger både på lederspørsmålet og fordeling av arbeidsoppgaver når dette leses. Informasjon blir sendt lagene og lagt ut på nettet.

Sentralstyret hadde møte 29. september. En av flere viktige saker som ble behandlet var utforming av budsjettkravene til statsbudsjettet 2017. Drøftingsmøtet er på slutten av året. Fungerende leder og daglig leder har utarbeidet kravene.

Grunnlaget for kravene er blant annet kravene fra i fjor, innspill som er kommet fra lagene, medlemsorganisasjoner, Pensjonsutvalget, Helse- og omsorgsutvalget og enkeltmedlemmer.

Det er viktig med et bredest mulig grunnlag for utformingen av kravene. Innspill sendes til LOP ved daglig leder.

Våre krav samordnes med andre organisasjoner der det er hensiktsmessig.

En viktig sak for LOP er tjenestepensjonenes framtid. Nye forhandlinger skal gjennomføres i 2016.

Pensjonistorganisasjonene er ikke innkalt til disse forhandlingene. Pensjonsutvalget arbeider med spørsmålene, og tar kontakt med organisasjoner som er innkalt til forhandlingene for å fremme LOPs synspunkt.

Som vanlig var driften av lokal-lagene også en viktig sak. Mange lag driver godt og har stor aktivitet. Noen lag sliter i varierende grad. Det er viktig at sentralledet yter bistand til disse lagene. Det kan skje både i form av besøk og rådgiving. LOP har lokallag i alle fylker bortsett fra i Agderfylkene og i Finnmark. I slutten av oktober var det møte i Kristiansand, og planen er å få opprettet et lokallag der. Det håper jeg vi lykkes med og at det kan forplante seg til resten av Agder. Det er også svært ønskelig med lokallag i Finnmark. Er det noen som vil starte lokallagsvirksomhet der, vil de få all den hjelp og støtte som er mulig. Ta i så fall kontakt med sekretariatet ved daglig leder.

Det er en positiv trend i medlemsutviklingen nå. Det er viktig at dette fortsetter. Sentralstyret ønsker en diskusjon om vervearbeidet i 2016.

Jeg utfordrer lagene til å komme med innspill.

Jeg ønsker alle medlemmer, medarbeidere og samarbeidspartnere riktig god jul og godt nyttår. Takk for samarbeidet i det året som er gått, og jeg ser fram til et godt LOP-år i 2016.

LOP tilbyr rådgiving

Pensjonssaker:

Hans Erik Pettersen
mobil 905 43 413
e-post: hansep@online.no

Arv/booppgjør/testamente:

Birgit Kristensen
mobil 412 18 044
e-post: skiftevei@live.no

Som alltid er det travle tider i sekretariatet nå før jul. Sentralstyret skal gjøre seg ferdig med året, det kommer inn mange nye medlemmer, statsstøtte skal det søkes om, krav til statsbudsjettet 2017 og ikke minst drøftinger med statsråden om samme sak.

Heldigvis har jeg hatt hjelp på kontoret nå i november og desember, som noen av dere kanskje har lagt merke til. Det var helt nødvendig for å holde hodet over vannet. Anita fra Manpower har holdt orden på medlemsregisteret, så det er ajour. Hun har også ønsket nye medlemmer velkommen, ved å sende ut velkomstbrev og det forrige nummeret av Vi i LOP.

Det betyr at jeg nå har fått jobbet aktivt med å finne nye medlemsfordeler til dere som medlemmer. Dere vil få beskjed i neste nummeret av bladet hva det dreier seg om, og det vil også komme på nettsiden vår, www.lop.no. I mellomtiden jobber utvalgene våre godt, og både Tur- og KKK-utvalget har store planer for neste år.

Pensjonsutvalget er i seg selv en utmerket vaktbikkje i forhold til offentlige tjenstepensjoner, reguleringer og etterlattepensjoner, som blir tatt svært alvorlig både i

departementet, men også hos SPK. Vi er stolt av å ha eksperter på laget vårt.

Når dette bladet går i trykken, har sannsynligvis Helse- og omsorgsutvalget fått ny leder, da den forrige lederen har fått et tungt verv innen seniorsykepleierne, som gjør at det er vanskelig å kombinere de to oppgavene. Men helseutvalget vil fortsatt bidra i høringer og komme med viktig og nyttig stoff til Vi i LOP.

Sekretariatet vil takke for et fantastisk samarbeid med lokallagene i år, dere slutter aldri å overraske, med det engasjementet og den kompetansen dere besitter. Takk også for samarbeidet med redaktørene våre, som har utvist stor tålmodighet og forståelse, produktene våre hadde ikke blitt de samme uten dere.

Så vil jeg ønske alle LOPs medlemmer en riktig trivelig adventstid, og en fredfylt julefeiring, og jeg ser frem mot et nytt og spennende år – 2016.

Vil ditt lag være vertskap for Landsmøtet 2017?

Sentralstyret søker vertskap til neste landsmøte som planlegges avholdt i første halvdel av juni 2017. Lokallag som synes det kan være en morsom og interessant utfordring bes melde fra til LOP, Stortingsgaten 2, 0158 Oslo eller på post@lop.no innen 31. desember 2015.

Gjennomslag for medlem med etterbetaling

Som rådgiver i pensjonsspørsmål møter jeg mange enkeltsaker der det viser seg ofte at regelverket er riktig anvendt sjøl om det gir urimelige utslag for den enkelte.

Tekst: **Hans Erik Pettersen**, leder av Pensjonsutvalget

I dette tilfellet er det jobbet lenge med en sak der medlemmet tapte mye i pensjon på å ta seg en ny jobb etter flere år som pensjonist i Statens pensjonskasse (SPK). Hun ville avhjelpe mangel på arbeidskraft og ble for en kort periode innmeldt i KLP. Da hun på nytt ble pensjonist, var det KLP som etter overføringsavtalen skulle utbetale pensjonen. De beregnet denne som om pensjonsgrunlaget hennes ikke hadde blitt oppregulert gjennom årene som pensjonist, noe som betydde en vesentlig lavere alderspensjon enn hun hadde før hun påtok seg jobben.

På hennes vegne reiste LOP saken overfor Pensjonskontoret i KLP og fikk avslag med henvisning til at

dette var i samsvar med regelverket.

Vi tok opp saken med departementet, viste til den konkrete saken og mente at regelverket i slike tilfelle ga urimelige utslag og sto i motsetning til arbeidslinja og intensjonene i pensjonsreformen.

Departementet gikk grundig inn i saken. I sitt svar til oss ga de uttrykk for at regelverket var riktig anvendt og at de ikke ville endre dette. De viste til at det nå i motsetning til da vårt medlem tok jobb i kommunen, var adgang til å jobbe på pensjonsvilkår også i kommunal sektor. Da vil ikke pensjonen bli berørt. Men departementet fant også utslaget for vårt medlem urimelig og fant en

løsning for henne. SPK overtok igjen pensjonsforpliktelsene, pensjonen hennes ble justert tilbake, hun får etterbetaling og renter, m.a.o. fullt gjennomslag.

Departementet skal ha honnør for at det var villig til å ta tak i og løse denne enkeltsaken og ikke bare stå fast på regelverket i alle sammenhenger. Økonomisk betyr det mye for vårt medlem.

Det våre medlemmer som har vært pensjonister en stund og som vil ta seg ny jobb i offentlig sektor bør merke seg, er at en ny innmelding i offentlig pensjonskasse kan føre til betydelig lavere alderspensjon i framtida. De bør velge å jobbe på pensjonsvilkår, da unngår de det.

Per Loe, Hans Erik Pettersen og Jan Mønnesland.

Statsbudsjettet for 2016:

Virkninger for kommunene

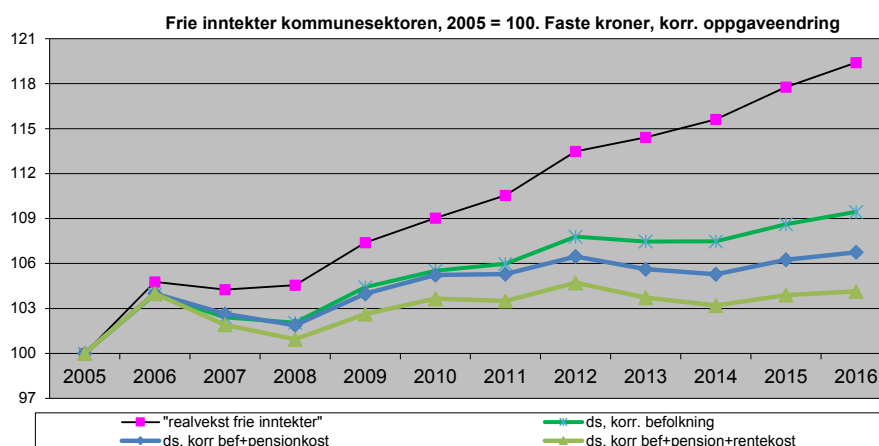
Kommunene er den viktigste leverandør av velferdstjenester. Hvordan statsbudsjettet påvirker kommunenes inntekter blir dermed av stor betydning også for pensjonister.

Tekst: **Jan Mønnesland**, medlem av Pensjonsutvalget

Over flere år har kommunene hatt trang økonomi, noe som blant annet har gitt seg utslag i hyppige medi-erapporter om sviktende tilbud og sviktende kvalitet i eldreomsorgen. Samtidig skjer det hele tiden en reell økning i kommunesektorens inntekter. Hva er det da som gjør at kommunes økonomi stadig blir trangere?

74 prosent av kommunesektorens inntekter er frie inntekter¹. Det er skatter og rammetilskudd, penger som kommunene selv fordeler mellom sektorene. Øre-merkede statstilskudd er på 5 prosent. Gebyrinntektene (14 prosent) kan bare brukes til det formålet de er innhentet for. Det er de frie inntektene som bestemmer det kommunale handlingsrommet, når disse ikke dekker utgiftsbehovet må tjenestetilbudet innskrenkes i omfang og/eller kvalitet. De frie inntektene øker reelt² med 4,7 milliarder kroner fra 2015 til 2016.

Endringer i befolkningens størrelse i de ulike aldre påvirker kommunesektorens utgiftsbehov. Utgiftsbehovet er beregnet å vokse med 2,5 milliarder³ fra 2015 til 2016. I tillegg

har departementet anslått at pensjonskostnadene vil øke med 900 millioner kroner ut over vanlig lønnsvekst.

Kommunesektoren har vært underfinansiert siden slutten av 1990-tallene. Årlige underskudd før lånetransaksjoner medfører økende gjeld og i sin tur økende gjeldskostnader. Ut fra gjeldsveksten kan rentekostnadene anslås å øke med 700 mill. kroner i 2016. Det er da sett bort fra den gjelden hvor kommunen ikke selv dekker rentekostnadene, slik som gebyrfinansierte tjenester og områder med statlig rentestøtte.

Så lister budsjettet opp tiltak på til sammen 1 milliard kroner som de forventer at kommunene skal gjennomføre med de frie midlene. Her finner en bl.a. 400 millioner til bedret rusomsorg, 200 millioner til bedre helsestasjon- og skolehelsetjeneste, 400 millioner til flere årlige barnehageopptak og 200 millioner til opprusting av fylkesveiene. Siden dette gis som frie midler er det helt opp til kommunene om de vil følge opp slike føringer.

Resultatet er at handlingsrommet er mer enn oppbrukt før en kommer til andre utgiftsposter, herunder den normale drift av de kommunale tjenestene. KS har anslått at bare å

¹ Eksklusive inntekter knyttet til innvandring etc

² Reell vekst vil si at en korrigerer for prisstigning og for oppgaveendringer. Veksten er her gitt i 2016-kroner

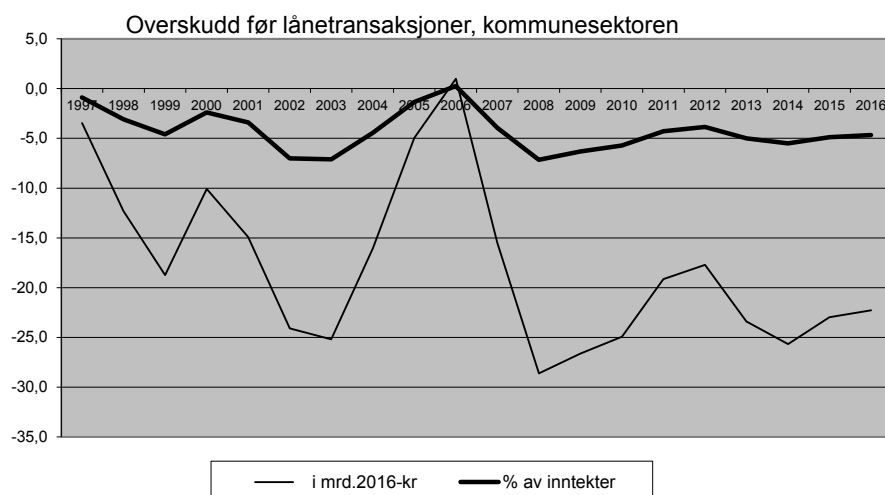
³ Beregnes av Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi. Bruker KS-dissensen, de mener at flertallet (staten) ikke tar med alle relevante utgiftssektorer og derfor får for lavt anslag for behovsveksten.

⁴ Øremerkede tilskudd knyttet til flyktninger og innvandrere regnes ikke med i kommuneopplegget og er derfor ikke omtalt her

ta inn etterslepet i reparasjoner og investeringer vil kreve en innsats på 1-1,5 milliarder årlig, noe det ikke er midler til.

Så er det en del aktiviteter i kommunal regi som finansieres ved øremerkede tilskudd, dvs. at en ikke belaster de frie inntektene⁴. Midlene til dagaktivitetstilbud økes med 60 millioner. Investeringstilskuddet for sykehjem og omsorgsboliger øker med 800 millioner (mens rentestøtten reduseres med 100 millioner pga lavere rente). Et forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene iverksettes i 2016, og koster 156 millioner.

Dette er viktige satsninger. De påvirker aktiviteten i kommunal regi på de øremerkede områdene, men siden dette er utgifter som dekkes av staten vil disse tilskud-

dene ikke påvirke den øvrige kommunale økonomi. Den samlede økonomiske balanse påvirkes av forholdet mellom frie inntekter og de utgiftene som skal dekkes av disse frie inntektene. Som vist ovenfor er det her en alvorlig underbalanse som har vart over lang tid.

Det er ikke uten grunn at en i nasjonalbudsjettet for 2016 anslår et underskudd før lånetransaksjoner for kommunesektoren på 22,3 milliarder.

Hva mener du?

Si sin mening på www.facebook.com/LandslagetOffentligePensjonister

Framtidige skatteendringer

Samtidig med statsbudsjettet for 2016 la regjeringen fram en stortingsmelding med tittelen "Bedre skatt. En skattereform for omstilling og vekst". Meldingen er regjeringens svar på innstillingen fra Scheel-utvalget.

Tekst: **Jan Mønnesland**, medlem av Pensjonsutvalget

Utvalget ble nedsatt av forrige regjering i mars 2013, med mandat å utrede eventuelle endringer i selskapsskatten ut fra blant annet konkurransehensyn internasjonalt. Forslagene skal samlet være proveny-nøytrale, dvs. at reduksjoner på ett område skal motvirkes med økninger på andre områder. I november 2013 kom den nye regjeringen med et tilleggsmandat hvor utvalget også ble

bedt om "å vurdere skattemessige omlegginger som gir samlede skattelettelser". Utvalget kom med sin innstilling i desember 2014.

Sett fra et pensjonistsynspunkt er det ikke endringer i selskapsskatten i seg selv som er det mest interessante, men i hvilken grad en ønsker å dekke inn lettelser her med økt beskatning på andre områder.

Det er ønskelig å beholde samme skattesats på selskapsskatt som på personskatt. Dagens sats på 27 prosent foreslås av utvalget satt ned til 20 prosent på sikt. I den nye stortingsmeldingen går regjeringen inn for en gradvis satsreduksjon ned til 22 prosent i 2018. Første steg er å redusere til 25 prosent i 2016 både for selskapsskatt og personlig inntektsskatt. Dette skal delvis

komponeres ved innføring av ny trinnskatt med progressive trinn for nesten hele skalaen og som erstatter dagens toppskatt. Trinnskatten innføres fra 2016 av.

Meldingen varsler at en vil gi "brede lettelse i skatten på arbeid". En viderefører dagens system hvor pensjonister får lavere minstefradrag enn yrkesaktive. I tillegg stadfestes det som et prinsipp at når en reduserer den alminnelige skattesatsen slik at en, medregnet trinnskatten, får en skattereduksjon, skal dette for pensjonistenes del motvirkes ved at en reduserer skattefradraget for pensjonister tilsvarende. Dermed sikres at det bare er yrkesaktive og ikke pensjonister som samlet sett får en skattelettelse. Dette er gjennomført fra 2016 av ved at en reduserer det nominelle utgangspunkt for skattefradraget for pensjonister. Det nye

er at en i stortingsmeldingen gjør dette til en fast framtidig retningslinje. Vel er regjeringen tilhenger av skattelettelse, men det må for all del ikke komme pensjonistene til gode.

Ut over dette varsler meldingen at en vil vurdere å innføre et nytt fradrag som bare skal gjelde for arbeidsinntekt. Her tenker en seg at den reduserte skatteinngangen kan kompenseres ved å redusere minstefradraget for lønn og for trygd. Det vil si at lønnstakere får et nytt fradrag som er større enn det de taper ved svekket minstefradrag, og gevinsten dekkes ved at pensjonistene får redusert sitt minstefradrag. Detaljene i en slik ny ordning vil de utrede nærmere før de fremmer et konkret forslag.

Den holdningen til pensjonister som kommer til uttrykk i meldingen er

på linje med det en den senere tid har opplevd i mediedebatten. Forslaget i statsbudsjettet om å redusere fratrekke i ektefellers grunnpensjon fra 15 til 10 prosent fra september 2016 er møtt med kraftig motbør, ut fra et argument om at det ikke stimulerer til verdiskaping. Pengene burde med andre ord heller brukes til skattelette for selskaper og/eller yrkesaktive, det skaper verdier. Det er noe overraskende at slikt nå kommer fra en finansminister som leder et parti som i hvert fall tidligere har profilert seg som talerør for gamle og syke. Nå er det tydeligvis mer i tråd med "tidsånden" at en ikke lenger har noen verdi når en etter et langt liv skal ta ut den pensjonen en har betalt inn mens en var yrkesaktiv.

Hva mener du?

Si sin mening på www.facebook.com/LandslagetOffentligePensjonister

Tabellen viser endring mellom likningen for 2015 og forslag til statsbudsjett for 2016

Tabellen tar utgangspunkt i regjeringens budsjettforslag inklusive tilleggsmeldingen, og kan endre seg etter den påfølgende stortingsbehandling.

Tekst: **Per Loe**, medlem av Pensjonsutvalget

Det er tatt eksempel i en pensjonsinntekt i 2015 på 400 tusen kroner uten andre inntekter for en enslig pensjonist, og at eventuell redusert avkorting for ektefeller fra september 2016 derfor ikke påvirker pensjonsinntekten for 2016.

For 2016 er det lagt inn skatteforslaget fra regjeringen samtidig som inntekten er oppregulert etter

trygdeoppjøret i 2015. Inntekten i 2016 vil gå ytterligere opp etter nytt trygdeoppjør.

Konsumprisindeksen er beregnet å øke med 2,5% fra 2015 til 2016.

Tabellen viser at skatt i prosent av inntekt for 2016 blir 21,39%, mot 21,66% for 2015. D.v.s. en reduksjon på 0,27 prosentenheter. Skatte-

reduksjonen blir ganske ubetydelig for pensjonsinntekt, selv om skatt av alminnelig inntekt reduseres fra 27% til 25%. Den nye 'Trinnskatten' har et lavere innslagspunkt enn den gamle 'Toppskatten', og det er en reduksjon av Skattefradraget med inntil kr. 790.

	LIKNINGEN 2015			FORSLAG STATSBUJSJETT 2016	
	INNTEKT			INNTEKT	
	Pensjon	400 000		Pensjon	407 720
	INNTEKTSFRADRAG			INNTEKTSFRADRAG	
	Personfradrag	50 400		Personfradrag	51 750
	Minstefradrag pensjon (29%, maks 72.200)	72 200		Minstefradrag pensjon (29%, maks 73.600)	73 600
	SUM FRADRAG	122 600		SUM FRADRAG	125 350
	Alminnelig inntekt	277 400		Alminnelig inntekt	282 370
	GRUNNLAG SKATT	277 400		GRUNNLAG SKATT	282 370
	SKATTEFRADRAG			SKATTEFRADRAG	
	GRUNNLAG			GRUNNLAG	
	Maksimalt skattefradrag	30 800		Maksimalt skattefradrag	30 010
277 400	15,3% nedtrapping 277.400 - 180.800	14 780	278 950	15,3% nedtrapping 278.950 - 184.800	14 405
400 000	6% nedtrapping 400.000 - 277.400	7 356	407 720	6% nedtrapping 407.720 - 278.950	7 726
	SKATTEFRADRAG	8 664		SKATTEFRADRAG	7 879
	AVREGNING			AVREGNING	
	Skatt 27% av 277.400	74 898		Skatt 25% av 282.370	70 593
	Trygdeavgift pensjon 5,1% av 400.000	20 400		Trinn 1: 0,9% av 224.900 - 158.800	595
	Utlignet skatt	95 298		Trinn 2: 1,7% av 407.720 - 224.900	3 108
	Skattefradrag	8 664		Trygdeavgift pensjon 5,1% av 407.720	20 794
	BEREGNET SKATT	86 634		Utlignet skatt	95 089
				Skattefradrag	7 879
				BEREGNET SKATT	87 210
	Inntekt før skatt (pensjon)	400 000		Inntekt før skatt (pensjon)	407 720
	Skatt	86 634		Skatt	87 210
	SKATT I PROSENT AV INNTEKT	21,66		SKATT I PROSENT AV INNTEKT	21,39

AT DE TØR!

Som rådgiver i pensjonsspørsmål møter jeg mange enkeltsaker der det viser seg ofte at regelverket er riktig anvendt sjøl om det gir urimelige utslag for den enkelte.

Tekst: **Per Lygre**, per.lygre@lyse.net

Nortraship

Vi er mange som husker begrepet «Nortrashipsfondet». Det var et pengefond regjeringen i London i krigstiden 1940-45, bygget opp av penger fra norske krigsseilere. Norske sjømenn fikk redusert sin hyre slik at norske og engelske sjømenn fikk likeverdig hyre. Rederne hadde enorme inntekter og kunne godt betale sjømennene rikelig. Det var en forutsetning for innbetalingen at midlene i fondet skulle utbetales til krigsseilerne når krigen var slutt. Norge hadde store mannskaper på alle hav og det ble et enormt stort fond som mannskapene oppfattet som oppsparte midler.

Men krigsseilerne fikk aldri sine oppsparte midler. Det ble en kamp i rettssystemet som varte i mer enn 30 år. Til sist ble det utbetalt et symbolsk beløp fordi det norske folket kjente på den urettferdige behandlingen av dem som hadde sterkt bidratt til freden.

Folketrygdfondet

Fra 1967 til 1976 bygget arbeidstakere og arbeidsgiverne et nytt fond – Folketrygdfondet. Det skulle sikre pensjonistene en rimelig pensjon når arbeidsdagen var over. Det var forutsetningen at fondet skulle yte en pensjon på 67 prosent av lønnen. Det startet med en folketrygd på 58 prosent og skulle

videre oppover. 4,8 prosent av lønnen fra arbeidstakerne og ca. 9 prosent arbeidsgiveravgift gikk til fondet. Resultatet ble et gedigent fond. Men folketrygden steg aldri. Ved årlige underreguleringer er den i dag 51 prosent av lønnen.

Men i 1976 vedtok Stortinget at innskuddene til fondet skulle opphøre og at innbetalingene skulle gå rett inn i statskassen. Pensjonsutbetalingene skulle statskassen sørge for. Kåre Willoch sa blant annet «... et så stort fond vil bli en maktfaktor i samfunnet. Slik kan vi ikke ha det.». Et styre for Folketrygdfondet måtte bestå av arbeidstakere, arbeidsgivere og folkevalgte. Etter stortingsvedtaket har de folkevalgte hele styringen.

Fondet som var bygget opp er blitt stående urørt og er i dag på 196,4 milliarder kroner. Fondet vokste med 10,7 milliarder i 1. kvartal i år. Om lag 50 personer er ansatt for å forvalte fondet. (Folketrygdfondet (Statens Pensjonsfond Norge) må ikke forveksles med Oljefondet (Statens Pensjonsfond Utland)).

Stortingsvedtaket ble en katastrofe for pensjonistene. Årlige underreguleringer av pensjonene i forhold til lønnsutviklingen, har ført til trangere kår og rammer i særlig grad de med lav pensjon.

Pensjonsreformen

I 2007 hadde pensjonistene opp-tjent full pensjon – etter 40 års tjeneste. Da kom høringen om pensjonsreform med sikte på å redusere pensjonene. Stortingsflertallet vedtok pensjonsreformen som ble gjort gjeldende fra 1. januar 2011. Et element i reformen er indekseringen. Det betyr at reguleringen av pensjonen skal følge lønnsutviklingen, men med et fradrag på 0,75 prosent. Dette får fatale konsekvenser. Fra 2011 til 2015 får en pensjonist fra offentlig sektor som har opptjent 5 pensjonspoeng, et akkumulert pensjonstap på kr 46.767. For året 2015 er tapet 15.938. Men dette akselererer. I en pensjonsperiode på 20 år, vil tapet bli **kr 78.912**.

Er dette nødvendig og er det rettfærdig?

Det store flertallet av dagens pensjonister tåler reduksjonen i velstandsutviklingen i forhold til den øvrige del av befolkningen. De fleste har tålt trangere tider og vært smalere om midjen. De kan tilpasse seg. Men det er sårende å bli respektløst behandlet. Krigsseilerne følte sterkt

at politikerne konfiskerte deler av deres hyre, og de holdt ikke det de lovet. 4.500 krigsseilere ofret sine liv. De fleste overlevende fikk helse-skader etter sin innsats. De ble frarøvet deler av sin hyre.

Dagens pensjonister føler også at de har krav på en velstandsutvikling på linje med folket ellers. Det er ikke et urimelig krav. Det er vanskelig å ta inn over seg at man som pensjonist ikke skal ha likeverdig velstandsutvikling i forhold til yrkesaktive. Det er et problem at dette er lovfestet og at regulering av pensjonene avgjøres av kongen i statsråd. Derved avskjærer man debatten i Stortinget.

Hva er alternativet?

0,75 prosent underregulering i gjennomsnittlig 20 pensjonistår. Det høres ikke mye ut. Kunne man i stedet legge på folketrygdavgiften med 0,2 prosent i 40 år og derved øke inntekten til staten? Det ville bli oppfattet som en innbetaling til en forutsigbar pensjon. Det skal imidlertid sies at dette ikke har samme effekt, men det vil bli oppfattet i befolkningen som rettfærdig – det er ikke krenkende og sårende og ikke moralsk forkastelig.

Det er ikke noe nytt at politikerne, krenker og trækker på pensjonistene. Vi minnes eldregeneral Per Hovda (pensjonert professor) som på 1980-tallet karakteriserte politikerne: «Herre – tilgjev dei ikkje, for dei veit kva dei gjer». Det utløyste «eldremilliarden» den gangen.

Pensjonen må være forutsigbar. Det var den forutsetningen Stortinget la til grunn i 1967. Det er også det befolkningen forventer. Folket må kunne se fram til en økonomisk trygg og forutsigbar pensjonsperiode.

Hva mener du?

Si sin mening på www.facebook.com/LandslagetOffentligePensjonister

Tabell som viser indekseringens virkning

Dato	Grunnbeløp					
Og år	per år	Stign i %	Pensjon 5G	årlig tap	Samlet undereg.	Samlet tap
5/1/2010	75641		før fradrag		i utbet. året	fra 2010 av
5/1/2011	79216	4,73	396080	2971	2971	2971
5/1/2012	82122	3,67	410610	3080	6050	9021
5/1/2013	85245	3,80	426225	3197	9247	18268
5/1/2014	88370	3,67	441850	3314	12561	30828
5/1/2015	90068	1,92	450340	3378	15938	46767
5/1/2016	91797	3,67	458987	3442	19381	66147
5/1/2017	95166	3,67	475831	3569	22949	89097
5/1/2018	98659	3,67	493294	3700	26649	115746
5/1/2019	102280	3,67	511398	3835	30485	146231
5/1/2020	106033	3,67	530167	3976	34461	180691
5/1/2021	109925	3,67	549624	4122	38583	219274
5/1/2022	113959	3,67	569795	4273	42857	262131
5/1/2023	118141	3,67	590706	4430	47287	309418
5/1/2024	122477	3,67	612385	4593	51880	361297
5/1/2025	126972	3,67	634860	4761	56641	417939
5/1/2026	131632	3,67	658159	4936	61577	479516
5/1/2027	136463	3,67	682314	5117	66695	546211
5/1/2028	141471	3,67	707355	5305	72000	618210
5/1/2029	146663	3,67	733314	5500	77500	695710
5/1/2030	152045	3,67	760227	5702	83201	778912
Akkumulert tap over 20 år:					778912	

Turutvalget: Elvecruise: Rhône-dalen og Carmargue

Tekst: Turid Frimo

Det sentrale turutvalget i LOP gjennomførte i høst et ukes elvecruise på Rhône med MS Mistral. Turoperatør var Escape Travel AS.

Vår flotte og kunnskapsrike guide, Kari Waag Wold, gjorde turen ekstra fin og innholdsrik for oss. For øvrig må nevnes at båten sto til forventningene både hva angår lugarene, salongene og soldekket. Mannskapet var veldig serviceminded og hyggelige. Maten var av høy internasjonal klasse. Den siste kvelden ga vi denne limericken, forfattet av Elin Odberg og Jon Lange og underskrevet av alle deltakerne, til guiden som attest for hvor fornøyde vi var,;

Fra Rhonen-cruiset. Foto: Per Aase Andresen.

*Vår reise startet på Saônen
og fortsatte vid're på Rhône
Vi fråtset i mat
på kopper og fat,
men Kari på verket var kronen.
Slik var vår reise på Saônen
og flere dager på Rhône
Og guider en masse
var alltid på plass,
men Kari på verket var kronen.*

Kurs-kontakt-konferanseutvalget: Orientering om kurs i 2016

Tekst:
Turid Mæhre Olsen,
utvalgsleder

Vi i utvalget jobber med tilrettelegging for kurs tirsdag 5. og onsdag 6. april 2016 på Gardermoen. Vi prøver å imøtekomme ønsker fra evalueringsskjemaene fra deltakerne på kursene vi hadde 21. og 22. april i år.

Vårt store mål er å tilby felles kurs til alle lokallagene med overnatting. Dette er på planleggingsstadiet. Denne

gang kan det være mulig å gjennomføre det, men på nåværende tidspunkt er ingen ting bestemt. Vi vet at sosialt samvær over et varmt måltid på kvelden er nyttig og samlende blant deltakerne, og de kan lettere få ideer fra hverandre for å ta med tilbake til sine lag. Erfaringsutveksling er et stort ønske fra mange tillitsvalgte.

Vi i utvalget jobber kontinuerlig med omfang og innhold til kurset vi skal ha i april 2016, og orientering vil bli gitt under veis.

LOP har samarbeid med:

- Sykepleierforbundet • Presteforeningen • Skolelederforbundet
- Mattilsynet • Meteorologisk Institutt

ELDREOMSORG I OMSTILLING

Vi vet at det blir flere eldre over 80 år fremover og at disse blir en gruppe som vil trenge mye hjelp. Vi ser stadig rystende avsløringer om ensomhet og uverdige forhold i eldreomsorgen. For få kloke hoder, for få hender, for få varme hjerter, for lite kunnskapsbasert ledelse og nytenking. Kort sagt og på spissen: For dårlige hjemmetjenester, for få egnede boliger for hjelpetrequende og syke. I kaoset trer mennesker som gjør den lille forskjellen frem. Som tenker nytt. En av dem er Irene Henriksen Aune. VI i LOP har møtt henne og stilt spørsmål:

Tekst: May-Brith Brekke Ill.foto: shutterstock.com

Du har vært kommunepolitiker. Hva var drivkraften din, og hva skjer med ditt engasjement i politikken?

Allerede som sykepleierstudent på slutten av 70-tallet drømte jeg om å bygge opp et nytt sykehjem fra bunnen av og selv kunne velge de ansatte. Jeg opplevde at ufaglærte, og jeg som fersk student, ble satt til å pleie de sykeste og døende pasien-

tene, mens sykepleierne med mest kompetanse tok seg av de friskeste. Jeg så at eldres forhold var for lite begrunnet i kunnskap, kompetanse og nytenking, og jeg støtte på holdninger som ikke var gode. Dette ville jeg endre, men som ung og nyutdannet sykepleier ble det vanskelig å få gjennomslag i etablerte systemer. Jeg stanget hodet i veggen og valgte derfor å jobbe ved gynekologisk avdeling ved Vestfold sentralsykehus, der jeg ble tillitsvalgt og senere hovedtillitsvalgt.

Senere ble jeg valgt som fylkesleder for NSF i Vestfold. Da jobbet vi aktivt for å få kommunene til å øke kompetansen i sykehjemmene og redusere andelen ufaglærte. Jeg har aldri forstått at du ikke får klippe håret til folk uten fagbrev, mens det er helt greit at du steller de sykeste av de syke eldre uten kompetanse.

Vi jobbet også for å redusere bruk av deltid. Jeg anså bruk av mange deltidsstillinger som en direkte trussel mot kvaliteten og kontinuiteten i helse- og omsorgstjenestene, den gang som nå.

Da jeg flyttet hjem til Arendal i 2004, ønsket jeg å være en bidragsyter i lokalsamfunnet. Jeg meldte meg inn i Høyre, og ble raskt valgt inn i lokalstyret. I 2007 ble jeg valgt inn i bystyret, og ble nestleder i helse- og omsorgskomiteén. I den perioden hadde Ap, SV og sentrumpartiene flertall, og det var et sterkt fokus på boliggingjøring. Sykehjemsplasser skulle gjøres om til omsorgsboliger, og hjemmesykepleien skulle stå for pleien. Det ble en svært kostbar ordning for kommunen, og er langt på vei reversert.

I 2011 kom Høyre i posisjon i kommunevalget, og jeg ble leder av helse- og omsorgskomiteen. Det ga nye muligheter, men kommunens økonomiske rammer har hele tiden vært så stramme at det ikke har vært rom for de store «sprellene». Vi vet at det blir en sterk økning i antall eldre og antall med demens i årene fremover. En viktig drivkraft har derfor vært å finne de gode løsningene, hvordan jobbe smartere, ikke bare løpe raskere. Arendal kom-

Irene H. Aune. Foto: Privat

mune har en offensiv holdning til innovasjon, så offensiv at vi vant Innovasjonsprisen i 2014!

Etter åtte år som folkevalgt, har jeg avsluttet mitt engasjement i politikken. Jeg har holdt et høyt tempo i alle år – full jobb, politikk og familieliv – nå er det på tide å ta litt mer hensyn til meg selv. For to år siden ble jeg operert for en utposning på en pulsåre i hjernen, og det kunne fort ha gått veldig galt. Selv om jeg er helt frisk igjen, har jeg måttet gå noen runder med meg selv om hva som er viktig for meg og hva jeg bør droppe. Jeg ønsker mer fritid til familie og hobbyer. Jeg begynte å male bilder for noen år siden, og vil bruke mer tid på det nå. I sommer hadde jeg en liten utstilling og solgte ganske bra. Nå leier jeg noen vegger i et galleri i byen og står der annen hver lørdag.

Fortsatt jobber jeg heltid som seniorrådgiver i Arendal kommune og deltar i mange fora, så jeg blir ikke arbeidsledig.

Fortell litt om det!

Siden 2005 har jeg hatt ansvar for å få på plass digitale løsninger som gjør at de ansatte i helse- og omsorgstjenestene kan jobbe smartere, herunder innføringen av elektronisk pasientjournal og bruk

av smarttelefoner i hjemmesykepleien. Tidsbesparende for de ansatte som kan hente nødvendig informasjon når de trenger den og dokumentere uten å måtte innom kontoret.

Jeg var prosjektleder for utvikling og innføring av elektroniske meldinger mellom helse- og omsorgstjenesten og andre aktører som fastleger og sykehus. Raskere og sikrere enn i tradisjonell post! Arendal var tidlig ute med å få dette på plass. De fire siste årene har jeg jobbet som koordinator for alle 30 kommuner i Agder i et nasjonalt prosjekt. Jeg tror bruk av velferdsteknologi blir det store nye innen eldreomsorg. Det finnes teknologi som kan gi økt trygghet og mestring i hverdagen, og teknologi som kan redusere sosial isolasjon. Jeg gleder meg til å jobbe mer med det fremover.

Hva synes du om dagens eldrepolitikk – herunder behandlingen av folk med demens?

Vår «eldrepolitikk» må baseres på kunnskap og nytenkning. Det er vesentlig å snu fokuset fra passivt å motta hjelp til mestring av eget liv lengst mulig. Hverdagsrehabilitering gjør nettopp dette. Med rask og intensiv oppfølging av et inn-satsteam i hjemmet etter f.eks. et lårhalsbrudd, kan mange bli helt selvhjulpne igjen. Vi må også ha differensierte tilbud – trygghetsalarmer, dagsentre, avlastningstilbud, hjemmesykepleie, bokollektiv, forsterkede sykehjemsposter m.m.

Det er viktig å satse på kompetanse for å rekruttere og beholde de kloke hodene. Kommunene har i dag ansvar for pasienter som er langt sykere enn for noen år tilbake. De eldre har som regel mange diagnoser og sammensatte og komplekse

behov. Pasienter som før lå på overvåkingen på sykehusene, ivaretas i dag av hjemmesykepleien. Enkelte sykehjemsavdelinger er spesialavdelinger for pasienter med store smerter i livets siste fase, eller forsterkede avdelinger for personer med alvorlig demens. Det sier seg selv at det er behov for større ressurser og høyere kompetanse. I Arendal er det et mål å bruke færrest mulig ufaglærte i omsorgstjenestene, derfor oppmuntrer og bidrar kommunen til fagutdanning samt etter- og videreutdanning. Vi trenger flere flinke folk med både utdanning og varme hjerter.

Jeg mener også at det er på høy tid å se på alternativer til de tradisjonelle sykehjemmene for personer med demenslidelser. Mange er fortsatt fysisk spreke og vil leve lenge med sin demens. Å være innestengt i lange korridorer med tydelig institusjonspreg er ikke optimalt for trivsel og livsglede. Høsten 2014 tok jeg derfor med meg helse- og omsorgskomiteen til Hogeweyk demenslandsby i Nederland for å se på et alternativ.

I Hogeweyk bor man i småhus sammen med 6-8 likesinnede. Her handler man dagligvarer, lager mat og spiser sammen som i en vanlig familie. Man kan delta i husarbeid, lytte til musikk, se på film eller bare sitte og prate. Ingen dører er låst. Bygningene omgir byen, så man kan ferdes trygt overalt på innsiden av byporten. Man kan gå ut og føle vinden i håret, kjenne regn og snøfnugg mot kinnene eller nyte en deilig solskinsdag. Det er klubber og fellesaktiviteter å delta i. De ansatte fortalte at Hogeweyk hadde status som et vanlig sykehjem, og bare de som hadde så alvorlig demens at de hadde rett til sykehjemsplass fikk bo der, men likevel

holdt de seg fysisk spreke lengre og den terminale fasen var kortere enn ved andre sykehjem.

Vi syntes dette var veldig interessant, og bystyret satte av kr 750.000 i budsjettet for 2015 for å planlegge en demenslandsby i Arendal. Dessverre ble pengene inndratt i vår på grunn av den dårlige kommuneøkonomien. Det nye bystyreflertallet ser ut til å ha bestemt seg for å skrinlegge demenslandsbyplanene og gå inn for nytt tradisjonelt sykehjem. Det synes jeg er tragisk for den fremtidige eldreomsorgen i Arendal. Vi må rett og slett bli flinkere til å skille mellom boform og pleie, og se at god omsorg kan gis i andre omgivelser enn en sykeseng.

Når man ikke kan klare seg alene, men har glede av det å være sammen med andre og delta i aktiviteter må det være bedre å bo i en trivelig demenslandsby enn på et vanlig sykehjem. Sykehjem er mer en helseinstitusjon hvor helsetjenesten blir i fokus. Det kan være et riktig tilbud til de sykeste og mest pleietrengende. I en demenslandsby vil boforhold, tilrettelegging og trivsel være fokuset, og man må frigjøre seg fra institusjonstanken.

Din drøm for fremtiden?

Min drøm er at friske eldre som behøver litt praktisk hjelp, finner måter å løse dette på selv, f.eks. i ulike former for «bokollektiv». Det kan være i blokker eller tun og ha opplegg for bestilling av ulike tjenester som vaktmestertjenester, mat og vask. Gjesterom, fellesrom og møteplasser for sosialt samvær er svært viktig.

For de som har fått en demenssykdom og som ikke klarer å bo hjemme alene, tror jeg demenslandsbyer på et litt større område

Ill.foto: Bo i småhus sammen med likesinnede.

med småhus, parker, gater og torg må være fremtiden.

Sykehjem er for de aller sykeste som trenger heldøgns omsorg og pleie.

Behøver alle i en demenslandsby både eget kjøkken, stue, bad og toalett?

Beboerne i Hogeweyk er fornøyd med at det er tre brukere pr. bad/toalett, men de pårørende ønsker at man skal ha hvert sitt bad. Når neste nederlandske demenslandsby bygges, får alle eget bad og toalett. Stue og kjøkken bør være felles.

Vi hører stadig triste historier om behandling av syke eldre mennesker, men er så kostbare sykehjems-plasser nødvendige?

Jo sykere man er, desto mindre viktig er det med aktiviteter, luksuriøse rom og store fellesarealer, men eget rom og bad med toalett er et minimum. Er man så syk at man ligger i sengen det meste av dagen, er det varme hender og folk med god kunnskap om sykdommen din som teller. Her er det aller viktigste nok ansatte med fagkompetanse, og at det er mange heltidsstillinger så

det oppnås kontinuitet og kvalitet i pleien.

Hva har skjedd i din kommune de siste årene? Hva har gått bra/dårlig i forhold til de vyer du hadde?

Når jeg ser tilbake, så har det skjedd en hel del, selv om jeg selvfølgelig skulle ønske at vi var kommet lenger. Det er viktig å huske på at mer enn halvparten av kommunens ressurser til omsorg ikke går til eldre, men til personer under 67 år. Kommunens ansvar er svært omfattende og prioriteringene er beinharde når det hele tiden må skjæres ned på tjenestene. Regnskapet for 2014 viste 44 millioner kroner i minus, dette må tas inn i løpet av to år for ikke å havne på Robæk-lista.

Av positive endringer kan jeg nevne suksessen med hverdagsrehabilitering, som gir økt mestring for den enkelte og utsatt hjelpebehov. I Arendal er to sykehjem allerede sertifisert som «livsgledesykehjem» og to nye står nå for tur. Målet er at alle sykehjem i Arendal skal bli «livsgledesykehjem».

Ill.foto: Økt fokus på mat og ernæring for hjemmeboende eldre.

Vi har fått på plass et fantastisk samarbeid med fem frivillige organisasjoner gjennom «Med hjerte for Arendal», og i frivillighetsbanken kobles de som ønsker å hjelpe med de som har behov. Et kommunalt tilsynsutvalg som holder øye med kvaliteten på institusjonene, er etablert. Fire tilsyn som ble gjennomført siste år, viser gjennomgående god kvalitet på tjenestene. Det er fokus på ernæring, måltider og aktivitet. Vi har en velfungerende døgnenhet for kommunaløyeblikkelig hjelp, slik at pasienter med forverring av avklarte diagnoser kan få hjelp der, uten innlegging på sykehus. Vi har klart å verne om vår flotte lindrende enhet til tross for gjentatte forslag om kutt. Og vi har vedtatt at Arendal kommune skal bli et demensvennlig samfunn.

Jeg er bekymret over at vi ser et økende press på institusjonsplasser, særlig for korttidsopphold. Fordi vi har fjernet alle dobbeltrom og tatt en del plasser til spesialfunksjoner, er den samlede kapasiteten nå for lav. Det er derfor trist at planen for en demenslandsby ser ut til å være skrinlagt. Den ville ha avlastet institusjonene. Jeg ser også at presset på hjemmesykepleien er

stort, og skulle gjerne ha satt inn mange ekstra ressurser der. Vi går rett vei med hensyn til å øke antall heltidsstillinger, men jeg håper at fagforeningene går med på å prøve ut nye turnusordninger som kan sette fart i denne prosessen.

Omleggingen og lederutviklingen i Arendal er et interessant tema. Oppsummerer du for oss?

Arendal kommunes arbeidsgiverstrategi tydeliggjør en satsning på lederrollen. Kommunen ønsker dyktige ledere som utøver god ledelse for å nå målet om tjenester av høy kvalitet.

Kommunen har flere lederutviklingsprogram. Enhetslederutviklingsprogrammet tar sikte på å styrke en helhetlig ledelse på alle tjenesteområder. Programmet har fokus på kommunens samfunnsoppdrag, på medarbeiderskap og omstilling. Programmet skal stimulere til en utviklingsorientert kultur med innovasjon og mestring som drivkraft.

Kommunen satser videre på å utvikle mellomledernivået. Målet er å sikre organisasjonen ledere som mestrer jobben, og samtidig forankre ledelsesperspektiv og ledelsesprinsipper ut i organisasjonen. I alle lederutviklingsprogrammene fokuseres det på erfaringsdeling og refleksjon, og det gjøres bruk av ulike typer metoder og verktøy. Kommunen ønsker å utvikle ledere som mestrer rollen sin, og har fokus på de daglige lederoppgavene. Målet er at lederne har et endrings- og utviklingsfokus, samtidig som de skal engasjere og motivere sine medarbeidere til å finne de gode løsningene. Alle kommunens ledere utfordres til å løfte blikket, tenke

helhet og se muligheter i og utenfor organisasjonen.

Din kommune inngikk partnerskapsavtale med Nasjonalforeningen for folkehelse (NFF) om «Demensvennlig samfunn» for en tid tilbake – hva har skjedd og hvor går veien videre? Hvilke innvirkninger vil det kunne få på vårt samfunn generelt?

I sertifiseringspakken fra NFF er opplæring av arbeidstakere på møteplasser, familie, venner og elever i videregående skoler med. Respekt og ansvar for hverandre vil derfor kunne spre seg på en god måte og være oss alle til glede.

Ill.foto: Fokus på møteplasser hvor familie, venner og videre skoler er med.

Hva med opplæring av eldre?

Det er helt avgjørende at «unge», friske eldre får opplæring. Jeg nevner her elderråd i kommuner og fylker og pensjonistforeninger som LOP.

Til slutt, Irene Henriksen Aune: Alle er enige om at det er fint å bo i sitt eget hjem når man blir eldre. Noen må imidlertid «legge inn årene». Da er sykehjem neste stopp slik vi har det i dag. Demenslandsbyer er etablert i flere andre land. Bør vi gå inn for demenslandsbyer også her til lands?

Svaret er aet rungende: **JA!**

Hva mener du? Si sin mening på www.facebook.com/LandslagetOffentligePensjonister

Våre populære

ELVECRUISE

med fly t/r, alle måltider og dyktige reiseledere

Opplev Europas vakreste vannveier med våre komfortable elvecruisebåter. I hver havn venter nye opplevelser og attraksjoner. Bli med på én av våre fellesreiser med skandinavisk reiseleder eller la oss skreddersy cruiset ditt fra A til Å.

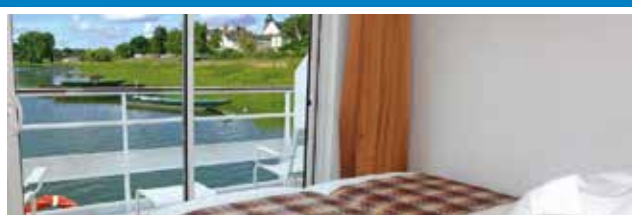

Douro dalen

Opplev Portugals vakreste vinlandskap ved byene Porto og Salamanca. Velg mellom tre herlige båter.

Avr. april - oktober

Fly og cruise, 8 dg.
fra **13 748,-**

Den kongelige Loiredalen

Oppdag den vakre Loiredalen med majestetiske vinslott. Ny og moderne båt med balkonglugar.

Avr. 22.4 og 25.8

Fly og cruise, 8 dg.
fra **20 548,-**

Paris, Seinen og Normandie

Seinen er Frankrikes mest berømte elv, og en storslagen vannvei gjennom landet.

Avr. 17.4, 8.5, 12.6, 5.8 og 6.10

Fly og cruise, 8 dg.
fra **13 448,-**

På Rhinen fra Amsterdam til Basel

På dette elvecruiset kommer du innom fire land; Nederland, Tyskland, Frankrike og Sveits.

Avr. 8.4, 10.5, 27.6, 13.7, 30.8 og 1.10

Fly og cruise, 9 dg.
fra **15 998,-**

Sjarmerende Rhône og Saône

Opplev de fargerike landskapene som har inspirert kunstnere som Renoir, van Gogh, Picasso og Cézanne.

Avr. 5.5, 1.6 og 23.8

Fly og cruise, 8 dg.
fra **14 448,-**

Tre hovedsteder langs Donau

Stift bekjentskap med den storslåtte Wachaudalen og byene Wien, Bratislava og Budapest.

Avr. juni - oktober

Fly og cruise, 8 dg.
fra **13 948,-**

apollo.no

810 20 000

Prisen gjelder rimeligste avr. fra Oslo, pr. person, inkl. flyreise, alle transporter, cruise i utvendig dobbeltlugar, helpensjon inkl. drikke, underholdning om bord, skandinavisk reiseleder, skatter og avgifter. Forb. om ledig kapasitet og trykkfeil. Flyreise fra andre byer på forespørsel.

apollo
- en bedre ferie

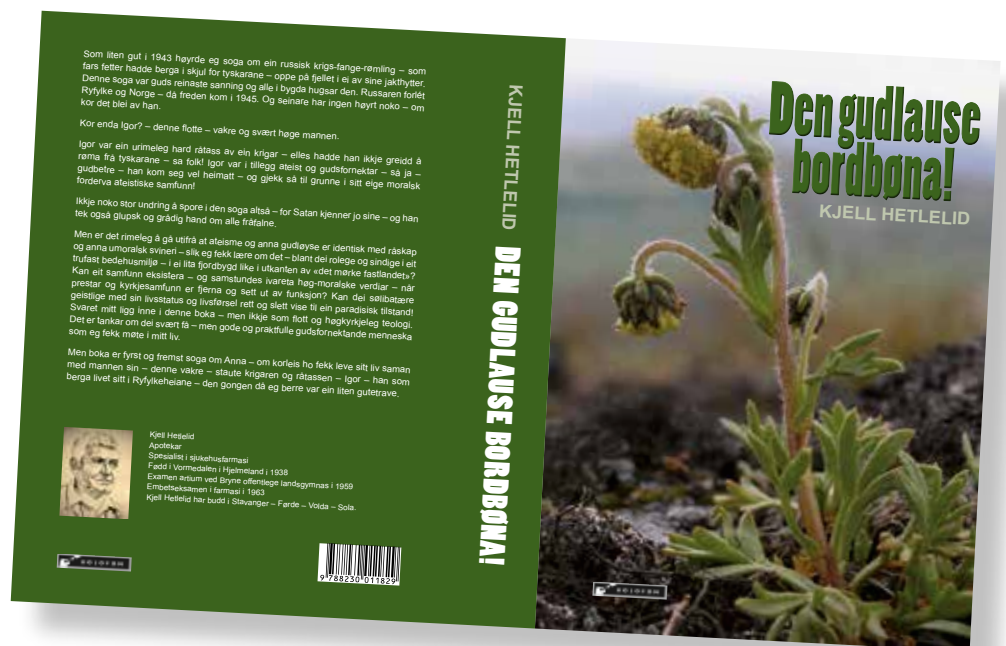
Boktips 1: Den gudlause bordbøna

- Har du hørt om Kjell Hetlelid og boka hans? Synnøve Ladstein, leder for LOP Sandnes og Jæren er i telefonen. - Nei? Ladstein forteller fra det hun har rukket å lese og om medlemmet som har debutert som forfatter. Dette må jeg også lese, men i mine lokale bokhandlere er den ikke å få. Nettbutikken BOKeksperten, derimot, kvalifiserer til navnet BOKekspresen ved lynrask (og portofri!) forsendelse.

En murstein av en bok ligger i hendene mine. På forsiden er et ganske unnselig blomsterbilde. På baksiden kan leses at dette er boken om Anna. Og visst er det historien om Annas liv som rulles opp. Men også så mye annet. Biter av Sovjets/Russlands historie, 2. verdenskrig med en sveip innom Rogaland, etterkrigstiden. Alle menneskene som på et vis har influert på hennes skjebne. Det er god kjærlighet, dyp sorg, lojalitet og svik, omsorg og brutalitet, religion og ateisme. Å gi et resyme på én side, ville være urettferdig overfor kommende lesere. Boken utfordrer følelsene og tankene, og hver leser fortjener sin egen opplevelse av denne historien.

Hetlelid skriver i en muntlig stil med en tydelig fortellerstemme. I begynnelsen slo min aversjon mot småord ut, men raskt ble jeg grepet av inderligheten i framstillingen. Av alt han observerer rundt intervjuet med Anna. At han ikke legger skjul på hvordan historien berører ham, er også med på gjøre historien ekstra levende. For dette er ikke fri fantasi, men et intervju som gikk over en hel uke. Lykkelig det menneske som kunne få oppleve å få lytte til Annas fortellerstemme og som evnet å gjengi den med varme og fordomsfrihet.

Blomsten på forsiden er ikke en tilfeldig valgt dekorasjon, men hører naturlig inn i historien. Også om det må du lese selv. Hetlelid har hatt god nytte av sine kunnskaper på mange felt under arbeidet med bokprosjektet.

Liker du bøker som berører? Da kan du ikke unngå å lese denne boken. Takk til Synnøve Ladstein for tipset. Tusen takk til Kjell Hetlelid som deler uken med Anna med oss. Dette ble en annerledes og dypt personlig bokanmeldelse. Det måtte bli det om denne fortellingen.

Og, Hetlelid, hva med et reisebrev fra Paris?

Forfatter Kjell Hetlelid f. 1938.
Cand. pharm. 1963.
Spesialist i sykehusmedisin.
Utgitt 2015 på Kolloss forlag.
624 sider. Pris kr 373 (ved kjøp av 5 eller flere direkte fra forlag kr 345). Selges også i bokhandlene.

Maj Lindholt

Boktips 2:

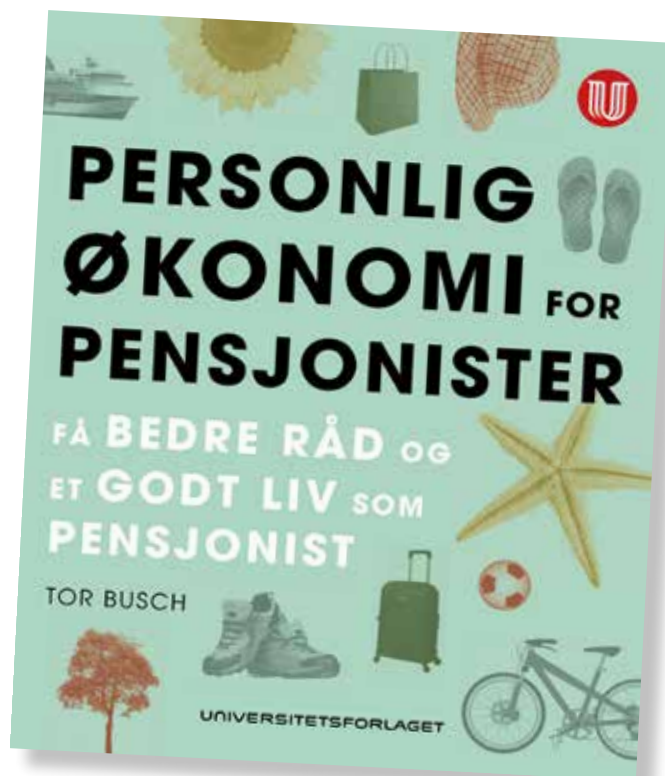
Personlig økonomi for pensjonister

I september satte avisen Dagens Næringsliv fokus på pensjonisters betalingsproblemer, og det faktum at det har vært en dobling av inkassosaker mot personer over 65 år.

Her kan en ny bok være en hjelp. Den er en praktisk håndbok om personlig økonomi for pensjonister. Forfatter Tor Busch er siviløkonom. Som professor i økonomi har han undervist tusenvis av økonomistudenter. Da han ble pensjonist, oppdaget han hvor mye det var å sette seg inn i for å få oversikt over sin nye privatøkonomi nå og, ikke minst, hvordan den ville bli i fremtiden. Busch gikk systematisk og grundig til verks, og resultatet har blitt boken «Personlig økonomi for pensjonister».

«Vi i LOP» har funnet boken lettlest og instruktiv. Les mer på www.lop.no!

Universitetsforlaget 2015.
224 sider.
Pris kr 279,-.

Livets spill

Livet har ulike faser,
vi fødes, vi lever, vi dør,
vi lever på hver våre baser
og får etter disse kulør.

Vi spør kanskje hvorfor vi lever,
hvorfor vårt liv er blitt til,
og hvorfor vi kaver og strever
i livsløpets vriene spill.

Vårt liv er et ørlite fnugg,
det er som et pust i siv,
vi er som en dråpe av dugg
i et evighetsperspektiv.

Vi er som en brikke på brettet
som settes i sjakk og i matt
der en usynlig kraft styrer settet
og flytter litt dag og natt.

Vi vet at vi tas ut av spillet,
vi dør og vi legges i grav.
Vi får kun hvorforspørsmål stillet
mens vi seiler på livets hav.

Og svaret må bare bero
til brikken på brettet tas bort,
det er det som gir grunnlag for tro
på noe som er gjevt og stort.

En tro som vi ei kan begrunne,
beviset vi aldri får,
vi kan ikke allting kunne,
derfor filosofiske tanker består.

Anders Stende

Oppstartsmøte i Kristiansand

26. oktober var fungerende leder Torild Ofstad, sentralstyremedlem/regionsansvarlig for region Sørvest Paal Borsheim og daglig leder i Kristiansand for å dra i gang et nytt lokallag.

Tekst og foto:

Karin S. Woldseth

Borsheim hadde sendt ut brev til alle individuelle medlemmer i Kristiansand og omegn og annonsert i Fædrelandsvennen. Møtet var i Kristiansand Rådhus, sentralt beliggende for de

fleste. Det kom 11 stykker, og flere var veldig interessert i å få igang et lag. Det medfører litt arbeid med å starte et lokallag, så deltakerne ønsket å tenke litt på saken før de sa seg

villig til å gå inn i et interimstyre. Men sørlendingene er på gli, og med litt hjelp fra sentralt hold, er jeg sikker på at i løpet av 2015 vil et interimstyre være på plass.

Det nytter å kjempe!

En september kveld debuterte LOP på Dagsrevyen! Anledningen var at LOP hadde stor fint besøk på kontoret i Oslo 8. september. Finansminister Siv Jensen, arbeids- og sosialminister Robert Eriksson og helse- og omsorgsminister Bent Høie var innom for å fortelle om at i budsjettet for 2016 vil regjeringen innfri sitt løfte fra Sundvollen-erklæringen; Å redusere avkortingene av pensjonene for samboende og ektepar med fem prosent. Grunnen til at de kom til LOP, var at dette var et av punktene vi hadde med oss da LOP for første gang hadde selvstendig drøftingsrett i forbindelse med statsbudsjettet for 2016. Nevnes må at LOP har arbeidet mot avkortingene i flere år.

Det nytter altså å fremme krav!. Dette berører 400 000 pensjonister og 150 000 uføretrygdede. Så dette var en gledens dag for LOP og for veldig mange andre også.

Litt malurt i begeret er kommet i etterkant, men sterke reaksjoner i pressen på at «rike» pensjonistpar får mer

penger mens enslige pensjonister ikke får mer. Videre er det kommet signaler om at enkelte partier vurderer lavere reduksjon og utfaset i avkortingene. Om løftet innfris, får vi vite når statsbudsjettet for 2016 er vedtatt i desember. Men LOP-innslag i Dagsrevyen var uansett en opplevelse!

(Ovenstående bygger på «Karins blogg» som kan leses på lop.no (red.anm.))

GLÅMDAL LOKALLAG AV LOP FYLLER 20 ÅR!

Glåmdal lokallag av LOP ble stiftet i oktober 1995 med 25 medlemmer. I dag er vi 98 medlemmer og er det eneste lokallaget i Hedmark fylke.

Tekst: **Liv Østbøll, sekretær**

Jubileet ble markert på medlemsmøtet den 6. oktober. Vårt faste møtelokale, Sanitetens hus i Kongsvinger, er renoveret og smakfullt innredet med nye møbler og gardiner. Bare 24 medlemmer møtte denne dagen; noe som vi antar skyldes «beste-/oldeforeldreplikter» i forbindelse med skolens høstferie. Bordene var som vanlig dekket med frukt og vann i stil med den «grønne linjen» vi har valgt for servering på møtene.

Leder Anna Stearn ønsket velkommen og presenterte dagens gjest, Isak Rosenvold, fra LOP sentralt. Han på sin side overrakte blomster

til Anna før han ga oss et innblikk i organisasjonens mange oppgaver og hjertesaker. Blant annet trygdeoppkjøret og viktigheten av at LOP har fått drøftingsrett ved lønnsforhandlinger og statsbudsjett. Apotekloven 2001 ble nevnt, og sist men ikke minst er rekruttering og verving en viktig sak – også for oss som lokallag.

Etter Rosenvolds informasjon ble det servert lunsj, som tradisjonen tro består av røkelaks med tilbehør og ost, kjeks og frukt. Denne dagen skeiet vi også ut med en kalorig bombe av en jubileumsmarsipankake.

Utlodning er også et selvfølgelig innslag på møtene våre. Stemningen rundt bordene er god med mye og til dels høylytt prat og latter. Det er tydelig at de frammøtte koser seg.

Vi ønsker oss flere medlemmer. All honnør til våre nåværende medlemmer som hittil har stått for markedsføringen av lokallaget. De har snakket varmt til venner og bekjente om våre mange arrangementer og utflukter. Fortsett med det!! Styret på sin side vil legge til rette for å finne nye spennende turer samt aktuelle temaer og gode forelesere til møtene våre i tida framover.

Fra venstre: styremedlem Liv Grambo, nestleder/kasserer Guro Tukun, leder Anna Stearn, daværende sentralstyreleder Isak Rosenvold, sekretær Liv Østbøll og varamedlem Birgit Sandberg.

Reisebrev fra Svalbard: Et arktisk stykke Norge på 78° 10' nord

22 pensjonister fra LOP Bergen og omland landet på Longyearbyen flyplass 24. august.
Vi skulle få oppfylt en reisedrøm: Svalbard; et arktisk stykke Norge!

Tekst og foto: **Gunda Falao Sparre**

Våre sanser og hoder var åpne for naturinntrykk og informasjon om fortid og nåtid på Svalbard, og for spennende opplevelser. En svær isbjørnrusk (utstoppet) ønsket oss velkommen. Vi skulle siden se at isbjørnen er en slags maskot for Svalbard; de finnes i alle størrelser, henger over nøkkelskapet på hotellet, står bak disken på reisebyrået, står vakt på museet, og fyller hyllene på COOPen.

Svalbard: Under norsk lov og rett, men utenfor Schengen

Prosedyrene ved avreise hadde vært som om vi skulle utenlands; gjennom taxfree og passkontroll på

Gardermoen, for Svalbard er ikke en del av Schengen-avtalen selv om landområdet har vært under «uinnskrenket norsk høyhetsrett» siden Svalbardtraktaten trådte i kraft i 1925. Flyplassen på Svalbard er verdens nordligste flyplass med regulær rutetrafikk. Mye av det som er på Svalbard, har merkelapp «verdens nordligste!», som Vinmonopolet som heter Nordpolet, universitetet, sjokolade-makeriet, ølbryggeriet. Før regulær flyrutetrafikk ble etablert i 1975, var samfunnet på Svalbard avhengig av båtforbindelse, og var et isolert samfunn fra november til mars/april på grunn av

isen. Litt mer lettvint å komme dit i dag, ja!

Flere hundreårs historie – men ta av deg skoene...

Et bra sted å begynne et besøk på Svalbard er museene i Longyearbyen. Det er to; det historiske og polarmuseet. Etter at Svalbard ble oppdaget av nederlanderer Willem Barentz for over fire hundre år siden, tiltrakk området seg fangstfolk og eventyrere. Gjennom årene har aktiviteten gått fra fangst og fiske til gruvedrift, forskning og turisme i dag. Det historiske museet er Longyearbyens mest populære attraksjon, og flott tilrettelagt. Montre og «tablåer»

viser etterlatenskaper fra ekspedisjoner – også Willem Barentz sin – og det vises fangsthytter i full størrelse, innredet slik det var vanlig. Det er også laget en gjennomkuttet modell av en gruvegang i full størrelse som viser hvorledes arbeiderne måtte bore etter kullet i liggende stilling.

Alle spor etter menneskelig aktivitet ute i naturen på Svalbard, hvor falleferdig, rustent, søppelaktig eller stygt det måtte se ut, er i dag fredet, og straffventer den som forsyner seg med en suvenir. På grunn av erosjon står noen av de historiske boplassene og minnesmerkene i fare for å skli i sjøen, og det pågår derfor vitenskapelig registrering for å sikre kunnskapen om dem for ettertiden.

Under museumsbesøket opplevde vi også en spesiell skikk på Svalbard: man tar av seg skoene når man kommer innomhus, og tar på seg tøfler eller labber. Museet hadde en stor reol med klogger til de besøkende. Det ble litt kaos da vi etter besøket skulle finne igjen våre

Sommerparkering for scootere!

rette sko! Samme prose-dyre gjaldt på hotellet også. Skikken med å ta av seg skoene når du kommer innenfor dørterskelen, stammer fra den tiden da det lå kullstøv i gatene. Den samme skikken hadde de også i Barentsburg. Det erfarte vi da vi ble geleidet inn på byens hotell for en kaffe, en te eller et glass vodka: først av med skoene – deretter ønsket drikke!

Det arktiske lyset

Svalbard har midnattssol fra 20. april til 22. august og mørketid fra 26. oktober til 16. februar. Ettersom vi ankom 24. august, to dager etter at det var slutt på midnattssolen, og det var klar himmel, fikk vi oppleve sesongens første rødglødende solnedgang! Dette skiftet mellom lys og mørke gir helt spesielle lysforhold og skiftende naturstemninger som har fascinert malere og fotografer og lokket dem hit for å forevige sanserinntrykkene. En av dem var maleren og grafikeren Kaare Tvester. Han kalles gjerne lysets og Svalbards maler, og i Longyearbyen har de et eget kunstgalleri med en permanent utstilling med 40 av hans verker. Selvsagt var et besøk der lagt inn i byrundturen vår. I dette galleriet er det også en meget verdifull samling av de spesielle penge-sedlene som helt frem til 1979 ble utstedt på

Svalbard og som var gyldige bare der.

Svalbard: Et mannsdominert internasjonalt rotasjonssamfunn – og der gode betingelser lokker

Hva vi på forhånd visste om Svalbard var nok ulikt. Men flinke guider sørget for at vi alle visste mer da vi dro enn da vi kom. Etter hvert visste vi at samfunnet på Svalbard er annerledes sammensatt enn på fastlandet; voksne menn er i flertall, og den største gruppen voksne er mellom 20 og 40 år, og det er mange enehusholdninger. Før var det slik at når du ble pensjonist eller sluttet i jobben av andre grunner, så måtte du dra hjem dit du kom fra. Det er noe forandret, for i dag bor det 32 pensjonister på Svalbard. Gjennomsnittlig botid på Svalbard er for øvrig syv år. 40 nasjoner er representert med thailendere som tredje største utenlandske gruppen. Så i Longyearbyen er det eksotiske ikke representert ved kina-restaurant, men ved thai! Men klokken tolv formiddag er det norsk skikk som gjelder: man oppsøker en kafé! Og vi var advart; skal dere få plass på «Fruene», byens absolutt mest populære kafé, må dere være der senest klokken tolv! Byvandringen antydte ellers at mange av kvinnene jobber i serviceyrker; betjening på hotellet, i

butikkene, på kaféene, på de kontorene det var naturlig for oss å oppsøke; post, bank, turisme, og som barnehagetanter ute med smårollinger fra barnehagen «Kullungene.» Samme kjønnsfordeling observerte vi under besøket i Barentsburg.

Jobbetingelsene er gode, både i de norske og de russiske bosetningene. Bedre lønn enn i hjemlandet lokker, og for nordmenn også lavere skatt (8 prosent). Lave priser på varer som i Norge er høyt avgiftsbelagt, som tobakk og alkohol, er heller ingen ulempe! Øl koster omtrent det halve av i Norge. Men til gjengjeld er ferskvarene dyre. I COOPen konstaterte vi at en liter melk koster omtrent det doble av i Norge og at frukt og grønt er dyrt, for ferskvarene kommer med fly fra fastlandet.

Noen varer er rasjonert – og sukker kan brukes til så mangt ...

Tidligere var det slik at i det klassedelte samfunnet som Svalbard den gang var, foretrakk gruvearbeiderne brennevin fremfor vin, mens de kondisjonerte, dvs. funksjonærene, foretrakk vin. Kvoteregulering ble innført på sprit og brennevin for å begrense alkoholisme. Men vin kunne man kjøpe fritt så mye man ville! Restriksjonene på brennevin gjelder fremdeles, og avgiftsfritt øl er rasjonert.

I den russiske bosetningen i Barentsburg gjelder samme regler, men der er det også sukkerrasjone-ring fordi, som guiden vår sa: «Vi russere er oppfinnsomme, og sukker kan brukes til så mangt...»

På vår Svalbardtur var det innlagt to dagsturer med båt. Den første gikk nordover til det nedlagte russiske gruvesamfunnet Pyramiden. Den andre gikk sørover til Barentsburg, et gruvesamfunn som har mange likheter med det norske.

Pyramiden – et tidligere utstillingsvindu for Sovjetunionen

Siden 1998 har Pyramiden vært en spøkelsesby. Den er nummer syv på National Geographic's liste over spøkelsesbyer man «må» ha besøkt. Vi ble møtt av Sacha, vår russiske guide, i en kosakkliknende uniform, og med geværet på ryggen i tilfelle en isbjørn

*Sacha, guide
i Pyramiden*

skulle nærme seg. Og det kunne godt skje! Sacha fortalte at et par dager tidligere hadde en isbjørn brutt seg inn på kjøkkenet i hotellet og fått hull på flere ølbokser. De kunne se etterpå at han hadde slurpet i seg ølet! Isbjørnen på Svalbard er fredet, og fikk derfor være i fred på kjøkkenet. Etter en stund gikk den tilbake samme vei som den hadde kommet.

Alle russiske samfunn har et kulturhus. Kulturhuset i Pyramiden står slik det ble forlatt den gangen i 1999 da de siste arbeiderne dro sin vei etter at gruvedriften var blitt nedlagt. Fargerike plakater fra den gang inviterer til folkedanskveld, og på biblioteket ligger blant annet ABC-bøker. Vemodig fortalte Sacha at en identisk ABC hadde vært hans vei til lesekunsten. I glanstiden i 1980-årene bodde ca. 1.200 personer i Pyramiden. De dyrket grønnsaker og hadde kyr, griser og høns. Ja, de eksporterte egg til Longyearbyen! Pyramiden var et utstillingsvindu der ingen ting ble spart for å vise hvilket velfungerende samfunn Sovjet var. Sykehuset var et av de beste i Sovjetunionen; helt topp moderne utstyr og topp standard overalt. De beste legene søkte seg dit. Slik var det ellers også; Pyramiden var et ettertraktet sted for mange. Et parad.

I dag er stedet et parad for måkene, som har bygget rede i vinduskarmene til de forlatte murbygningene og gjort dem om til fuglefjell. Men den gamle trehusbebyggelsen holdes i stand, i alle fall utenpå, gjennom felles russisk, norsk og svensk dugnad.

Pyramiden er i dag en del av turistsatsingen til Russland på Svalbard, og derfor holdes hotellet ved like. Beboerne i Pyramiden er totalt isolert. Her er ingen radio, ikke TV, ikke internett. Kontakt med familie og venner foregår pr. gammeldags brevpost. Forsyninger kommer med helikopter fra Barentsburg.

Barentsburg – det nye russiske satsingsområdet

Vår guide i Barentsburg het Ivan. Kosakkuniform var ikke hans stil. Han var opptatt av at byen gjennom turisme skal skaffe seg et eksistensgrunnlag i tillegg til gruvedriften. For om ti år regner man med at kullforekomstene i Barentsburg tar slutt. Storparten av arbeiderne er ukrainere, og da vi lurte på hvorledes det gikk med sameksistensen mellom ukrainerne og russerne, understreket Ivan at det gikk fint fordi politikk er et absolutt bannlyst tema!

Heisekraner fortalte om stor byggevirksomhet. Byen blir kraftig opprustet

med nybygg i moderne stil og rehabilitering av gamle bygg med tanke på økende turisme. Allerede i dag utgjør turisme 35 prosent av inntektene, men målet er en 50-50-delning innen få år. Ivan fremhevet også det gode naboskapet mellom Norge og Russland. Det spilles vennskapskamper i ulike idretter, og skolebygget er nydelig dekorert med motiver fra Russland og Norge. Blant de norske motivene er Bryggen i Bergen og Nidarosdomen.

En kuriositet i Barentsburg er at siden området ligger på norsk territorium, gjelder ikke russiske penger der, så lønnen kan ikke utbetales kontant i rubler. Dette er løst ved at Telenor drifter betalingsautomater for kort. Telenor drifter også mobilnettet og TV-stasjon, men via satellitt har beboerne et bredt utvalg av russiske kanaler.

Undrer meg på hva jeg får å se ...

De senere årene har turismen blitt en stor næring på Svalbard. Vi traff turister både fra Europa, USA og Asia. Noen deltok på organisert tur som oss, noen skulle videre med Hurtigrutens «Fram», mens andre skulle på opplevelsestur med ryggsekk og telt. Det må søkes om tillatelse til å ferdes alene i villmarken på Svalbard, både av hensyn til miljøet og på

grunn av isbjørnfaren. Du må kunne bruke et gevær og alltid ha det med deg utenfor tettbebyggelsen!

Et av oppholdets store spenningspunkter var om vi kom til å se isbjørn. Ifølge Jim, den norske guiden på båtturene, var bjørn observert på hver eneste tur han hadde guidet. Og på turen til Barentsburg ble han veldig hemmelighetsfull, og lovet en overraskelse. Kunne det være isbjørn? Jo, det var! Langt oppe i lia så vi en hvit prikk som beveget seg langsomt. Frem med telelinser og kikkerter! De som ikke hadde slikt utstyr selv, fikk låne av de som hadde, for alle bare måtte få synet med seg.

Vår nærmeste opplevelse av villmark, og et av turens høydepunkter, skjedde siste kvelden da vi ble busset ti kilometer inn i Adventsdalen, øst for

Helga, geværet og hunden Miko

LOP Sandnes og Jæren

Holdt vervemøte i Eigersund 27. oktober

Tekst og foto:

Synnøve Ladstein

Våre medlemmer i Eigersund hadde bestilt mat og dekket pent høstbord i kafeteriaen til Lundeåne, byens sentrumsnære bo/sykehjem. På forhånd var det positiv omtale i Dalane Tidende og annonse to ganger, så vi var rimelig spente da vi kjørte sydover.

Og vi ble gledelig overasket, i tillegg til LOP-medlemmer kom det 12 personer – så vi ble akkurat 20 med Ståle Ree som underholdt.

Vi, fire fra styret, gjorde i praksis det vi gjør ellers i styret; delte på oppgavene og fortalte litt hver om LOP og hva vi gjør her lokalt, mens Magne Helland tok den sentrale delen.

De fremmøtte var interesserte, stilte spørsmål og viste engasjement. Våre LOP-medlemmer i Eigersund fortalte om hvordan de opplevde lokallaget og vår positive væremåte overfor nye medlemmer/inkludering

og ivaretaking. Vi fikk fem nye medlemmer, og var vel fornøyde med det.

Vi takker våre fire medlemmer som påtok seg det praktiske med møtet, og serverte oss delikate smørbrød.

Longyearbyen, langt forbi skiltet med «fare for isbjørn» for å tilbringe noen timer i Camp Barentz i en nøyaktig kopi av Barentz sin overvintrings-hytte. På veien passerte vi flere hundegårder med trekkhunder. Den største hadde 180 hunder. Om vinteren er kjøreturer med hund og slede svært populært blant turistene. Men de lokale bruker helst snøscooter om vinteren. Nå på sommerstid står snøscooterne parkert ute i det fri på store områder ved bebyggelsen. Vi så nok flere snøscootere enn biler i Longyearbyen! Bilene og scootere på

Svalbard har for øvrig helt egne, gule skilt. Fremme på Camp Barentz ble vi møtt av vår vertinne for kvelden, Helga og hennes hund Miko. Helga var forskriftsmessig utstyrt med en stor rifle over skuldrene, så med Miko utenfor og Helga med gevær, følte vi oss trygge i villmarken. Det vi så av isbjørn den kvelden, var Helgas lysbildeshow med mye interessant informasjon om denne truede dyrearten.

Svalbard er en naturopplevelse. På båtturene seilte vi forbi snøkledd fjell med isbreer i tungen ut mot fjorden, og vi seilte

tett oppunder fuglefjell slik at vi på nært hold så den gulhvite guanoen som lå i vertikale render nedetter fjellsiden og hadde gitt næring til gress og planter, som dannet irrgroenne flekker i den ellers brune og grå fargeskalaen. Ved Nordenskiöldsbreen møtte vi de blå og hvite fargene; en blå isbrevegg med isflak i sjøen foran oss, og som der og da kalvet til ære for oss. I vannet, langs skipssiden eller i luften så vi noen av de mange fugleslagene på Svalbard; Alkekonge, polarlomvi, havhest, krykkje ærfugl. Ornitolog og medpassasjer Viggo Ree ga oss et

interessant og engasjert miniforedrag om fuglelivet på Svalbard. Han fortalte også om reinbestanden på Svalbard, som er en egen art. Dyrene beiter så tett inntil bebyggelsen at man kan se dem i utkantene i Longyearbyen hvis man er heldig.

Anbefales sterkt!

Til andre LOP-lag og den sentrale turkomiteen i LOP vil vi si: Gjør som LOP Bergen og omland, kom dere av gårde til Svalbard og møt et annerledes norsk samfunn!

LOP Sandnes og Jæren til Sicilia

Som leserne av Vi i LOP tidligere har merket seg, er LOP Sandnes og Jæren stadig på tur. Dette settes stor pris på blant våre medlemmer og vi håper at også leserne av Vi i LOP kan ha glede av å lese våre reisebrev.

Tekst og foto: Magne Helland

Denne gang gikk turen til Sicilia. Allerede tidlig i januar ble invitasjon til turen lagt ut og straks fulltegnet. Det var plass til 54 i buss for transport rundt på øya og 54 var det som møtte på Sola for direkte fly til Catania på Sicilia den 1. september for et opphold på hotell Naxos Beach Resort i en koselig liten by som heter Gardini Naxos. Bare navnene frister til en tur.

Vi ble plassert i små hus. Det var flere svømmebasseng plassert rundt i anlegget og meget kort vei til havet. Alt lagt vel til rette for et flott opphold. Med dette som utgangspunkt, skulle vi de nærmeste 7 dagene oppleve Sicilia med området rundt den aktive vulkanen Etna og byene Taormina, Catania og Siracusa. Ikke minst skulle vi til topper ved Etna.

Hva er det som gjør Sicilia så spennende? Vi har hørt øyen beskrevet på flere måter, alt fra krigen med landgang av amerikanske styrker, mafiaen, vingårder, god mat og ikke minst en av Europas mest aktive vulkaner. Den siste tiden er øya også kjent i forbindelse med flyktningstrømmen inn til Europa. Vi så ingen flyktninger under vårt besøk.

Sicilia er vel verdt et besøk. Flere av stedene vi besøkte, var mindre byer plassert på toppen av fjell. Årsaken til en slik plassering er en sikkerhet for å kunne forsvare byen mot angrep i den hensikt å «ta byen». Det var bratte fjellsider og vanskelig å komme opp. Til Taormina ble vår buss parkert og vi måtte over i mindre busser for transport opp. Taormina, også kalt Sicilias perle, var målet for vår første utflukt. Romerne bygget et flott teater. Under vårt besøk var operaen «Tosca» på programmet. Utsikt mot Etna og fremføring av «Tosca» på en gammel, gresk-romersk scene er flott. Byen i seg selv har mange interessante bygninger og en engelsk hage med blomster, trær, idylliske små bygninger og en fantastisk utsikt. Dette er en park, en grønn lunge, som byen har klart å bevare, på tross av press for utbygging av flere hoteller.

Hva kunne overstige våre inntrykk etter første dag? Vi dro på tur til De Lipariske øyer, på båtutflukt til Lipari. Først en times kjøretur. Vi snakker om tunneller i Norge, på denne strekningen ble vi fortalt at vi skulle kjøre gjennom 80 tunneller. Vi stoppet tellingen etter 50. Vi kjørte langs Messinastredet, det smale sundet som skiller Sicilia fra fastlandet.

De Lipariske øyer er en øygruppe som ligger nord for Sicilia. Det er flere vulkanske øyer hvor Lipari er den største. Bussturen rundt øya var en utfordring for vår dyktige sjåfør. Her var det smale veier med krappe svinger. Vi var glade hver gang vi kom gjennom en sving uten å ha truffet en annen buss. Det ble fortalt, at før dagens turister, var det i tidligere år pimpstein og obsidian som var inntektskilden for øyboerne.

Det er varmt, butikkene stenger midt på dagen, ciestà. Ikke bare vanlige butikker, også barberen. Jeg hadde behov for hårklipp og rakk det rett før båten skulle ta oss tilbake. En hårklipp kostet 12 euro. Resultatet ble behørig vurdert og godtatt som: «dette var minst like bra som om det skulle vært gjort hjemme.»

Catania og Siracusa – var neste mål. Byene ligger på østkysten og vi reiste sørover, først til Catania og deretter Siracusa. Vi fikk en rundtur i Catania med sine flotte imponerende bygninger og ikke minst katedralen på Piazza del Duomo. Her fikk vi også oppleve hva et fiskemarked virkelig er. Det bugnet av alle slags fisk. Fra de største sverdfisk til mindre fisk på størrelse

Kjekt å være på tur!

med sardiner. Blekksprut i flere størrelser, skinke, kjøtt, frukt og ost. Alt presentert på en meget innbydende måte. Dessverre kunne vi ikke ta noe med hjem, selv om skinken (og alt det andre) var flott og billig.

En av antikkens største byer er Siracusa, 2 500 år med historie. Vi besøkte et større utgravingsfelt, med et teater fra år 400 f. Kr. og plass til 15 000 personer, sightseeing fra små tog gjennom den gamle byen og besøk i domkirken. Det var varmt. På torget satte vi oss ned med en kald forfriskning og tenkte på de der hjemme. Vi var orientert om nedbør i store mengder og, ikke minst, mye vind.

Hver dag når vi kjørte fra hotellet, la vi merke til en liten by som var plassert på toppen av en klippe. Byen heter Castelmola og påstås å være en av Italias vakreste landsbyer. Mola betyr jeksel og castel, slott, altså «Slottet på toppen av en jeksel». Her skulle vi opp. Vi kunne ikke reise før det var kontrollert når veien var ledig for transport oppover. Veiene er så smale at to busser ikke kan passere når de møtes. Her skulle vi opp og gå ned igjen. I 35 graders varme er det viktig å drikke og sørge for noe som dekker hodet.

Vi fikk oppleve at dette å gå nedover, er ganske tøft. Heldigvis gikk det bra.

Fra Castelmola er det en fantastisk utsikt. Vi ser ikke bare alle husene, landsbyene og strendene nedenfor, men vi har også en fantastisk utsikt til Etna, som skulle besøkes neste dag.

Etna er Europas største vulkan. Vi startet tidlig med bussen for transport mot toppen. På turen opp besøkte vi en honningprodusent, hvor det også var anledning til å kjøpe utsøkt honning. Flere benyttet seg av denne mulighet. Vi kom ikke helt opp med buss. Etter første etappe med buss, er det en gondolbane og deretter små busser videre. Etna er en aktiv vulkan og det er ikke tillatt å gå helt opptil kanten av krateret. Vi fikk en guidet tur rundt mindre «ikke aktive» vulkaner og en flott orientering. Varmen kjentes godt gjennom skoene og ved å løfte på en stein kunne vi også kjenne varmen under denne, sterkere denne gang. Det var ingen tvil om at her var det enorme krefter på gang.

Den siste dag hadde vi fri, som det sto i programmet, «dagen er din». Det er godt med en rolig dag. Vi har behov for å ta det med ro, gå en tur

til byen, slappe av, ta et glass med noe godt i, spise litt og bare nyte livet. Vi, pensjonister, har det bra.

Hva så, med mat og drikke. Italia er et land med god mat og godt drikke, spesialiteten på Sicilia var pasta og pizza. Sicilia produserer også mye vin, rød, hvit og rosé. For interesserte i mørkt øl var ikke utvalget så stort som hjemme. På våre utflukter besøkte vi forskjellige steder hvor all mat var produsert på stedet. Det var alt fra pølser, skinke og grønnsaker. Selvfølgelig var også vinen fra egen produksjon.

Vi forsøker alltid å få til en avtale med turoperatør, hvor all «tips» og drikke til maten er inkludert. Vi lager også et navneskilt, til hver enkelt, hvor eget navn er påført. Navneskiltet er laget slik at det henges utenpå jakke eller skjorte og er påført, på baksiden, navn og telefonnummer til guide og LOPs kontaktperson. Det viste seg meget viktig, også under denne turen. Ved uhell/sykdom, er det greit å vite hvem man kan kontakte for å få hjelp.

LOP Gudbrandsdal: Tur til Mimisbrunnr Klimapark 2469

Ved foten av Galdhøpiggen, 1850 m.o.h., ligg klimaparken og istunnelen. Inne i Juvfonna ligg ein 60 meter lang tunnel som tek oss 6000 år attende i tid.

Tekst og foto: **Reidunn Snerte**

Tretti spreke og forventningsfulle LOP-pensjonistar frå Gudbrandsdal møttest på Storhaugen gard i Bøverdalen ein onsdag føremiddag i september. Der kunne vi nyte termoskaffe og nistepakke i solskin og vakker natur, enno rik blomsterprakt rundt tunet og snø i sikte på toppane rundt.

Målet for turen var Juvasshytta og Klimaparken med istunnelen som det mest spanande. Turen opp gjekk greit, berre litt snø og is i vegen høgst oppe, og det var vi glade for!

Ved Juvasshytta låg snøen og blenkte i solskinet, og vi kunne starte på turen mot istunnelen og 6.000 år gamal is. Men undervegs ga guiden vår, Dag Inge Bakke, ei framifrå god og interessant utgreiing om det unike landskapet som vi såg rundt oss: Om dyreliv, planter og lav, permafrost og jaktkultur, og ikkje minst alle dei funna som er gjorde ved Juvfonna og Lendbreen. Mange fekk ny kunnskap og oppfriska gamal denne dagen, og det av ein som visste kva han prata om, og som formidla på ein sær pedagogisk måte.

Framme ved inngangen til istunnelen hadde vi sett korleis fonna har trekt seg attende dei siste åra, så her var det ikkje tvil om endringar i klima og temperatur!

Istunnelen har den norrøne mytologien som tema: Mimisbrunnr, Yggdrasil, Midtgardsormen, Hugin og Munin er alle å sjå i utforming av iskunstnaren Istad.

I isauditoriet fekk vi sjå video frå arbeidet med å grave ut tunnelen og

om funn og bruk av gamal fangstrestiskap ved Juvfonna. Så kunne vi trygt finne vegen ut att på sklifrie matter og gangveg etter ei oppleving ein vel ikkje får andre stader.

Turen ned att til Storhaug gjekk nå på turr veg, og den gode maten som vi fekk servert, smakte oss alle. Stor takk til vertsfolket!

Dette er ein tur vi gjerne oppmodar andre om å ta!

På stand i Oslo

Jon Lange og Karl Jon Karlsen sto på stand foran Stortinget og delte ut informasjonsmateriell om LOP og lokallaget i Oslo.

Medlemsfordeler

SATS

SATS er Nordens ledende treningskjede med 108 egeneide treningssentre. Treningen som tilbys er markedets bredeste innenfor kondisjon og styrke, utført individuelt eller i gruppe. SATS har treningssentre i Oslo (22), Stavanger (4), Bergen (6), Trondheim (2), Tromsø (2), Sarpsborg (1) og Drammen (1). De tilbyr LOPs medlemmer 22 prosent rabatt.

Kontaktinformasjon: **SATS Norge AS**, Nydalen allé 37, Postboks 4949, 0423 Oslo.

Telefon 23 30 70 00. Les mer på www.sats.no

NORDIC CHOICE HOTELS™

Nordic Choice Hotels

Som medlem i LOP får du 15 prosent rabatt på alle Nordic Choice Hotels på over 100 destinasjoner.

Bestill via choice.no/lfop (kort url)

Finn Carlsen Bussreiser AS arrangerer bussturer i hele Norge og mange steder ellers i Europa. Det de kan tilby LOPs medlemmer er turer i moderne busser som er 'spekket' med komfort. De har tematurer, turer kombinert med kanalbåt og shoppingturer. De tilbyr LOPs medlemmer flotte opplevelser og 10 prosent rabatt. Kontaktinformasjon: Finn Carlsen Turistbusser AS, Solheimveien 70, 1473 Lørenskog. Telefon 67 91 20 50. Les mer på www.fcturistbusser.no

escape TRAVEL

Escape Travel AS tilbyr turer over hele kloden. De er største arrangør av elvecruise og spesialister på langreiser og safari. De kan tilby opplevelser på 30 elver og tre kontinenter.

De vil skreddersy turer for LOPs medlemmer.

Kontaktinformasjon: Escape Travel AS, Munkedamsveien 3B Postboks 1591 Vika 0118 Oslo.

Telefon 22 01 71 71. Les mer på www.escape.no.

duka PC

ViKan AS/dukaPc tilbyr LOPs medlemmer PC for seniorer og lesebrett. De tilbyr også god hjelp og veiledning over sin hjelpetelefon og to måneder gratis support-abonnement. Kontaktinformasjon: DuKan AS, Jon Lilletuns vei 3, 4879 Grimstad. Telefon 22 72 26 00. Les mer på www.dukapc.no

nestor seniorutvikling melsomvik

Melsomvikveien 79
3159 Melsomvik
tlf: 33 33 55 00
www.nestorutvikling.no

Nestor seniorutvikling tilbyr kurs til seniorer (55+). Temaer som pensjonsreformen, juridiske spørsmål, økonomi og ernæring står på kursprogrammet. De arrangerer også kurs i data, foto og mye annet. Temakursene og kulturreisene skal inspirere og engasjere til livslang læring og aktivitet. Nestor seniorutvikling er en folkehøgskole for voksne og ligger i vakre omgivelser i Melsomvik, Vestfold. De tilbyr å skreddersy kurs for LOPs medlemmer.

Kontaktinformasjon: Nestor seniorutvikling,

Melsomvikveien 79, 3159 Melsomvik.

Telefon 33 33 55 00. Les mer på: www.nestorutvikling.no

DAG AASBØ TRAVEL

Dag Aasbø Travel AS arrangerer bussreiser, cruisereiser og flyreiser. Vi tilbyr skreddersydde reiser for LOPs alle lokallag. Seniorturer er en av våre spesialiteter. Vi har et stort nettverk av samarbeidspartnere i mange land og tilbyr reiser i Norge, Europa og ellers i verden. Kontaktinformasjon: Dag Aasbø Travel AS, Åsbø, 4980 Gjerstad. Tlf. 37 15 70 31. Les mer på www.dagaasbo.no.

LOP i Rana: Høsttur i egen kommune

LOP i Rana valgte å holde seg innenfor kommunegrensene da målet for årets høsttur skulle fastlegges.

Tekst og foto: Else Øverli

18 medlemmer ble med på turen som gikk til Grønfjeldalen. Der ble de møtt av Eldbjørg Fagerjord, som var en entusiastisk og lokalkjent guide oppover dalen. Hun fortalte at bygda nå opplever vekst etter flere år med nedgang. Flere barnefamilier har etablert seg i dalen de siste åra, og det bygges nye hus på flere steder der det tidligere var fraflytting. Bygdefolket har selv startet en Montessoriskole da den kommunale skolen ble nedlagt, og ser nå at søkningen til både skolen og barnehagen i dalen stadig øker.

Turen gikk først til Stupforsmoen, en gammel gård som for lengst er fraflyttet, men hvor eieren har restaurert og tatt godt vare på både det gamle våningshuset fra 1700-tallet, som brukes som feriebolig, og øvrige hus. Eier Ranveig Kristensen bød på en informativ orientering om gårdens historie og om sin og mannens innsats for å bevare stedet i best mulig skikk. Hun inviterte

samtlig inn til kaffe og kanelboller med befarung i det gamle huset.

Videre kjørte bussen opp hele dalen og anleggsveien inn i fjellet til Kalvatnet, som er blitt et populært utfluktsmål etter at veien kom med kraftutbyggingen på 1960-tallet.

Lunsjen ble inntatt på Kroglia kulturgård, som drives av Eldbjørg Fagerjord. Hun har bygd om fjøset til serveringslokale, og serverte kortreist mat i form av elghakk med poteter og grønnsaker, samt buffet med en rekke lokale spesialiteter, produsert enten i Grønfjeldalen eller på gårder i nærliggende bygder. Fagerjord fortalte også om arbeidet med å utvikle Kroglia til å bli en arbeidsplass som hun satser på at skal gi brukbar inntekt etter hvert. Samtidig som hun bidrar til at heimbyda har enda ett tilbud til både fastboende og til de som tar turen fra byen.

I strålende høstvær kunne deltakerne samles rundt hagebordet på Kroglia kulturgård etter å ha inntatt lunsj i det ombygde fjøset.

Løsning nr 3-2015:

En hektisk LOP-høst med intens verving i alle ledd.

	U	R	A	S	S	S	S	F					
	R	A	S	E	L	P	I	L					
	S	L	E	L	L	A	L	I					
	L	E	G	E	R	I	N	G					
	D	E	R	E	E	E	E	N					
	D	L	R	S	S	T	R	I					
LAPP	↓	ITTE	SURE	BÅL	A	D	R	S	E	K	N	Z	V
	S	E	D	D	E	L	M	A	N	B	L	A	N
HIL	N	E	I	D	E	N	E	N	L	I	M	T	E
UTRO	H	E	T	R	R	A	S	S	E	F	L	E	V
TIL	E	K	S	L	E	V	E	R	A	R	T	E	R
HET	A	K	T	U	E	L	L	E	R	T	E	R	L
BÅT	R	I	V	E	R	E	T	B	E	R	N	O	T
HÅN	S	F	R	E	B	U	S	H	E	L	P	G	A
TØSE	S	K	O	L	E	R	E	H	E	T	R	A	K
SIN	L	I	K	F	E	R	K	O	S	T	E	B	A
DYR	R	I	V	A	L	V	E	I	L	E	D	E	R
PLASS	S	E	L	K	K	E	R	B	U	K	S	E	R
TØSE	B	E	G	A	T	U	S	L	E	T	S	E	I

Vi gratulerer vinnerne som får 5 flaxlodd hver i posten:

Peer Bjaaland, Hammerfest

Martin A.E. Andersen, Nesttun

Anne Nedreaas, Sandnes

Liv Annfrid Røssaak, Drammen

Anne Kanestrøm, Trondheim.

*LOP Vågan
fylte 5 år
18/11.
Gratulerer!*

LOP i eldreråd

Gi innspill, still spørsmål – de arbeider for oss!

Fylkeseldreråd:

Hordaland:

Ingrid Linde,
tlf. 55 95 10 87

Anne-Karin Davidsen (vara)
adav@broadpark.no

Nordland:

Berit Lorentsen,
berit.lo@online.no

Nord-Trøndelag:

Tora Lein (vara),
tora.lein@online.no

Oppland:

Per Rasmussen,
prasmus@online.no

Rogaland:

Johan Risa,
johan.risa@kleppnett.no

Ranveig Løge (vara),
ranveigløge@live.no

Anne-Bjørg Hovda (vara),
anne.b.hovda@haugnett.no

Sogn og Fjordane:

Eivind Skjerven (leder),
eivind.skjerven@gmail.com

Telemark:

Evy Brattland,
brattlan@online.no

Annbjørg Mo (vara),
tlf. 35 52 27 06

Kommunale eldreråd:

Askøy:

John Solvik,
jsolvik@online.no

Tor Tønder (vara),
tlf. 56 14 05 80

Bergen:

Kirsten Utaaker,
kirs-u@online.no

Annelise Olsen (vara),
ao38@online.no

Willy Gustafson,
wilgust@online.no

Jorunn Solberg (vara),
jor-solb@online.no

Bodø:

Audun Spjell,
audun.spjell@gmail.com

Fjell:

Ole Konrad Ekerhovd
(leder), tlf. 56 33 14 74

Kjell Nordahl-Pedersen (vara),
tlf. 56 32 14 63

Fredrikstad:

Kåre Høye
kre.hye@getmail.no

Fusa:

Turid B. Ekeberg,
tlf. 908 79 009

Gjøvik:

Ole Wilhelm Kavli,
wilkavli@online.no

Kristiansund:

Øyvind Wæraas,
owaeraas@online.no

Kongsberg:

Jorunn Ulleberg,
arne.ulleberg@getmail.no

Sigrun Holm (vara),
tlf. 932 20 423

Lillehammer:

Aagot Flagstad,
flagstad@bbnett.no

Arne Norborg (vara),
anorborg@start.no

Molde:

Alvhild Søsnes,
alvhilds@bluezone.no

Os:

Olav Djuve,
odjuve@broadpark.no

Johannes Bolstad (vara),
johannes.bolstad@bkkfiber.no

Oslo/Frogner bydel:

Karl Jon Karlsen
kjkarls@online.no

Osterøy:

Norvald Vedaa,
nvedaa@online.no

Kari Aarestøl (vara),
tlf. 56 39 41 46

Kari Vikesund,
karivikesund@c2i.net

Rana:

Inga Marie Rushfeldt
(nestleder)
Tlf. 75 15 25 04

Tove Lian,
hel-lia@online.no

Hanna Seeger, (vara)
hseeger@signalbox.no

Mary Bjørnå (vara)
mabjorna@broadpark.no

Sandefjord:

Sonja Lausch-Liseth,
lisson@online.no

Sandnes:

Aase Brit Borsheim,
aase-brit.borsheim@lyse.net

Magne Helland (vara)
magne.helland@lyse.net

Sarpsborg:

Ellen-Marie Mikkelsen
ellen-mm@online.no

Skien:

May-Brith Brekke,
maybrekk@sf-nett.no

Birgit Glomlien (vara),
birgit_glomlien@hotmail.com

Sola:

Jon Solheim, tlf. 51 65 51 46

Stavanger:

Liv Bodil Kallelid,
tlf. 51 55 60 59

Trondheim:

Astrid Seim Ekeland,
aseke@broadpark.no

Tromsø:

Jorunn Rasmussen,
krasmu@online.no

Tønsberg:

Oddbjørn Hagen,
od-hage4@online.no

Ullensaker:

Olav Hagen (leder),
olav-hagen@frisurf.no

Arne Myhte (vara),
mythe@live.no

Vefsn:

Turid Mæhre Olsen (1. vara),
turid.arna.olsen@hotmail.com

Peggy Natvig (vara),
tlf. 996 90 070

Voss:

Kirsten Takvam,
tlf. 56 51 22 47

Gunnar Grove (vara)
tlf. 907 32 720

Vågan:

Bjørn Utnes
bjoer-ut@online.no

Ålesund:

Randi Havnevik Devold,
randi.devold@hotmail.no

Thor Magnussen (vara),
thormagn@online.no

Sjur Brande (vara),
sjur.brande@live.no

Returadresse:
LOP
Stortingsgt. 2
0158 OSLO

LOKALLAGENE

PRESTEFORENINGEN					
Astrid Bjellebø Bayegan	909 29 047	abayegan@online.no			
AKERSHUS					
Nedre Romerike Jon Bekkevold	920 50 452	jon-bekkevold@hotmail.com			
Øvre Romerike Kjellfrid Frankmo	970 92 474	kjellfrid.frankmo@gmail.com			
BUSKERUD					
Kongsberg Rolf Wallin	908 42 165	rolf.henry.wallin@ebnett.no			
HEDMARK					
Glåmdal Anna Stearn	975 45 394	annastearn@gmail.com			
HORDALAND					
Bergen og omland Johannes Bolstad	924 44 478	johannes.bolstad@bkkfiber.no			
Sunnhordland Vermund Trohjell	53 42 04 42 918 25 257	vermund.trohjell@haugnett.no			
Voss og omland Ragnhild Mølster Lidal	901 18 013	rmlidal@broadpark.no			
MØRE OG ROMSDAL					
Kristiansund Karl A. Johansen	971 87 545	karl.johansen@nktv.no			
Molde Bitten Linge	71 25 21 56	bitten.l@online.no			
Ålesund Sigurd Dybvik	911 07 120	sidy@mimer.no			
NORDLAND					
Midt-Helgeland Åse Floa Steinrud	977 17 534	tove@wika.no			
Rana David Øverli	75 15 32 55 482 59 151	davida-o@online.no			
Salten Brynhild Geiring	901 70 180	bgeiring@hotmail.com			
Vesterålen Steinar Henriksen	76 12 32 60 474 17 879	steinar.henriksen@sktv.no			
Vågan Reidun Karjalainen	905 86 174	reidun.m.h.karjalainen@gmail.com			
NORD-TRØNDELAG					
Namsos Bjørn Kvatningen	74 27 33 23 992 66 705				
Steinkjer Leif Aune	74 14 36 34 994 32 351	leif.kjetil.aune@ntebb.no			
OPPLAND					
Cjøvik og omland Kjell Mellomberg	482 88 924	kaabeem@online.no			
			Gudbrandsdal		
			Brit Helga Remme		
			971 94 995	brtremme@gmail.com	
			Lillehammer		
			Per Rasmussen		
			995 07 051	prasmus@online.no	
			OSLO		
			Oslo		
			Turid Frimo		
			470 26 939	tfrimo@gmail.com	
			Mattilsynet O/A/Ø		
			Karin Tubås Andersen		
			482 70 235	tea8@online.no	
			Meteorologisk Inst. Seniorklubb		
			Arnulf Heidegård		
			922 91 147	heidega@online.no	
			ROGALAND		
			Haugaland		
			Inger Stolt-Nielsen		
			916 88 833	inger.stolt-nielsen@hotmail.com	
			Mattilsynet R/A		
			Karsten Kjølleberg		
			916 96 910	kars-tob@online.no	
			Sandnes og Jæren		
			Synnøve Ladstein		
			51 66 41 39 916 97 145	sy-lad@online.no	
			Stavanger		
			Inger Mydland		
			51 55 24 33 952 42 079	inger.mydland@lyse.net	
			SOGN OG FJORDANE		
			Indre Sogn		
			Njål Ølmheim		
			979 56 220	njaalo@online.no	
			SØR-TRØNDELAG		
			Trondheim		
			Kjell Helland		
			975 95 484	kedhella@online.no	
			TELEMARK		
			Telemark		
			Evy Brattland		
			35 55 78 48 986 72 973	brattlan@online.no	
			TROMS		
			Tromsø		
			Arvid Tangen		
			911 94 801	artang@online.no	
			VESTFOLD		
			Larvik		
			Odd Bjarne Johansen		
			33 11 12 91 913 99 944	oddbj@online.no	
			Sandefjord		
			Paul Wirkola		
			974 11 902	pwirk@online.no	
			Tønsberg		
			Anne-Lise Aune Lee		
			403 07 729	leenorge@gmail.com	
			ØSTFOLD		
			Indre Østfold		
			Randi Frankrig		
			922 80 706	randi.frankrig@gmail.com	
			Moss		
			Kristian Hjortkær Hansen		
			69 25 49 88 909 10 091	kleberget@yahoo.no	
			Sarpsborg		
			Ellen-Marie Mikkelsen		
			908 20 480	ellen-mm@online.no	